

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Dyrektor
Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
w Opolu

zaprasza na ekspozycję

Konserwacja zabytkowego zbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu w latach 2017-2019

Wernisaż 2 października 2019 r.
godz. 18.00
Galeria WuBePe
ul. Piastowska 20

2-22 października 2019

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Opolskiego
na lata 2014-2020.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

15 LAT W UE

INSTYTUCJA KULTURY
Samorządu
Województwa Opolskiego

Zadanie jest finansowane z budżetu
Województwa Opolskiego

Patronat medialny:

27.03.1669 r.; dokument spisany po niemiecku. Fryderyk Wilhelm (Wielki, zmarł w 1688 r.), margraf brandenburski, elektor pruski, przyznał trzem braciom – Hansowi, Ernestowi i Henrykowi von Kochor zu Plessen 1400 talarów w nagrodę za wierną służbę.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

Dokument na pergaminie, składany na 6 części. Pergamin zdeformowany, brudny. Na zagięciach pergamin osłabiony, w tych miejscach przetarty tekst. Odwrocie, szczególnie kwatery zewnętrzne, silnie zabrudzone, przetarte zapiski kancelaryjne. Na pergaminowych paskach zawieszona pieczęć z czerwonego wosku, umieszczona w metalowej puszcze pieczętniej. Pieczęć z wykruszeniami wokół krawędzi.

Program prac konserwatorskich

1. Pobranie próbek do badań mikrobiologicznych.
2. Dezynfekcja.
3. Wykonanie dokumentacji opisowej stanu obiektu przed konserwacją.
4. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją w świetle rozproszonym, bocznym i UV.
5. Wstępna stabilizacja podłoża pod tekturą.
6. Oczyszczenie lica i odwrocia z kurzu i zabrudzeń powierzchniowych oraz rdzy.
7. Oczyszczenie pieczęci woskowej.
8. Przyklejenie luźnych fragmentów pieczęci woskowej.
9. Oczyszczenie i zabezpieczenie metalowej puszkii pieczętniej.
10. Uzupelnienie drobnych ubytków pergaminu.
11. Prostowanie pasków pergaminowych.
12. Ponowne prostowanie i stabilizacja podłoża.
13. Wykonanie opakowania ochronnego.
14. Uzupelnienie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu obiektu po konserwacji.

Dokument II-1, stan po konserwacji, woskowa pieczęć w puszcze.

Dokument II-1, stan przed i po konserwacji, wnętrze pokrywki puszkii.

Dokument II-1, usuwanie korozji preparatem Envirem b547.

Dokument II-1, usuwanie materiałów korozji na puszcze pieczętniej.

Dokument II-1, stabilizowanie podłoża dokumentu.

Dokument II-15, stabilizacja pergaminu po rozpięciu na podkładce.

Dokument II-15, stan po konserwacji, rękopis w pudle ochronnym.

25.10.1625 r.; dokument spisany po niemiecku.

Wechselbrief Hans Reischl zu Gaillinghofen Herrschafft Sahlern (list zastawny).

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

Dokument na pergaminie, składany na 6 części. Pergamin sztywny, zdeformowany, sprężysty. Ubytek na prawym pionowym zagięciu. Odwrocie dokumentu silnie zabrudzone, zwłaszcza kwatery zewnętrzne. Do dokumentu, na pergaminowych paskach podwieszona pieczęć z czerwonego wosku, umieszczona w drewnianej puszcze. Paski pergaminowe silnie zabrudzone, poskręcane. Pieczęć zabrudzona.

Cel oraz główne założenia konserwacji

Konserwacja dokumentu zostanie przeprowadzona z zachowaniem wszystkich oryginalnych elementów obiektu. Główny nacisk zostanie położony na odczyszczenie pergaminu, reliefu pieczętnego i drewnianej puszczy. Pergamin po uzupełnieniu ubytków będzie rozprostowany, wraz z paskami pieczętnymi. Przywrócone zostaną wartości użytkowe i estetyczne dokumentu.

Dokument II-15, relief pieczęci, stan przed i po konserwacji.

Dokument II-15, puszka pieczętna, stan przed i po konserwacji.

Dokument II-15, stan przed konserwacją, dokument złożony z otwartą puszką pieczętną.

Dokument IV-1, czyszczenie zagięć pergaminu włóknem szklanym.

Dokument IV-1, odkrywki czyszczenia pergaminu.

Dokument IV-1, usuwanie zabrudzeń powierzchniowych skalpelem.

Dokument IV-1, oczyszczanie pieczęci woskowej.

Dokument IV-1, dokument wyprostowany, w trakcie stabilizacji pergaminowych pasków.

Dokument IV-1, dokument prostowany przez napięcie na podkładkę.

Cieszyn 28.06.1569 r.; dokument spisany po czesku. Wacław, książę cieszyński nadaje miastu Strumień przywilej pobierania myta od przejeżdżających przez miasto ludzi, wozów i bydła.

Stan zachowania i przyczyny zniszczeń:

Pergamin zabrudzony, powierzchniowo zakurzony, lekko zdeformowany, usztywniony na krawędziach zagięć. Przy prawej krawędzi miejscowo żelatynizowany. Na przecięciach złożów drobne ubytki. Z prawej strony, na poziomym złożeniu widoczne żółto-różowe zacieki. W środkowej części drobne czarne plamki pochodzenia mikrobiologicznego. Drobne żółte zaplamienia na całej powierzchni. Pojedyncze plamy po owadach. W zagięciu pliki warstwa luźnych zanieczyszczeń. Widoczne dwa pionowe i jedno poziome złożenie. Odwrocie silnie zaplamione i zabrudzone, szczególnie kwatery zewnętrzne. Zaplamienia różowym tuszem przy złożeniach pergaminu po lewej stronie. W okolicy paska pieczętnego z prawej strony rozległa gruba warstwa kleju wraz z resztkami białego papieru. Po lewej stronie, przyklejone do pergaminu, trzy niewielkie prostokątne kawałki papieru z zapisaną czarnym tuszem sygnaturą. Przetarte zapiski kancelaryjne. Atrament o licznych wykruszeniach oraz przetarciach, miejscowo nieczytelny. Na zagięciu pliki w lewym narożniku bardzo słabo widoczny zapisek wykonany ołówkiem. Pieczęć wyciśnięta w czerwonym wosku, umieszczona w woskowej misie pieczętniej. Na pieczęci ubytek otoka w dolnej części. Misa spękana od spodu, a zakończenia pergaminowych pasków odkształcone.

Cel i założenia konserwacji:

- Konserwacja dokumentu przeprowadzona z zachowaniem wszystkich oryginalnych elementów obiektu;
- Uzupełnienie drobnych ubytków pergaminu;
- Zabezpieczenie przed dalszym uszkodzeniem krawędzi ubytków pieczęci;
- Przywrócenie wartości użytkowych i estetycznych dokumentu.

29.06.1674 r.; dokument spisany po czesku. Georg Franz von Gaschin zatwierdza statut cechu garncarzy miasta Rosenberg (Olesno).

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

Dokument na pergaminie, wielokrotnie składany, fragmentarycznie zachowane sznurki od pieczęci. Pergamin mocno zabrudzony, zdeformowany, sztywny. Na części kwater tłusta plama od niezachowanej pieczęci. Na krawędziach pergaminu przetarcia oraz drobne spękania pergaminu.

Technika wykonania

Podłożem rękopisu jest naturalny pergamin, po wyprawieniu obustronnie oszlifowany. Rękopis powstał przy użyciu brązowego atramentu żelazowo-garbnikowego. U dołu dokumentu zagięto plikę o szerokości 2,8 cm, którą nacięto pośrodku w trzech miejscach. Przez nacięcia przewleczono sznur pieczętny. Jest to sznur jedwabny pleciony z czterech wiązek nitek; każda wiązka w innym kolorze. Nie zachowała się pieczęć, niegdyś zawieszona na sznurze.

Zalecenia dla użytkownika

Dokument należy przechowywać w pudełku ochronnym, w pozycji poziomej. Zaleca się utrzymywanie stałych warunków klimatycznych (20°C, 45-50% Rh), przy możliwie najmniejszych wahaniach temperatury i wilgotności względnej powietrza. Dokument może być oglądany w pudełku, a w przypadku wyjęcia go z opakowania, należy nim ostrożnie manipulować. Obiekt może być ekspozowany jedynie na płasko, w gablocie przy oświetleniu 50 luxów przez 250 godzin w roku. Zaleca się udostępnianie kopii zastępczych dokumentu oraz przeprowadzanie okresowych kontroli stanu obiektu.

Dokument IV-7, stan przed konserwacją, dokument złożony.

Dokument IV-7, odkrywka czyszczenia pergaminu, stan przed konserwacją.

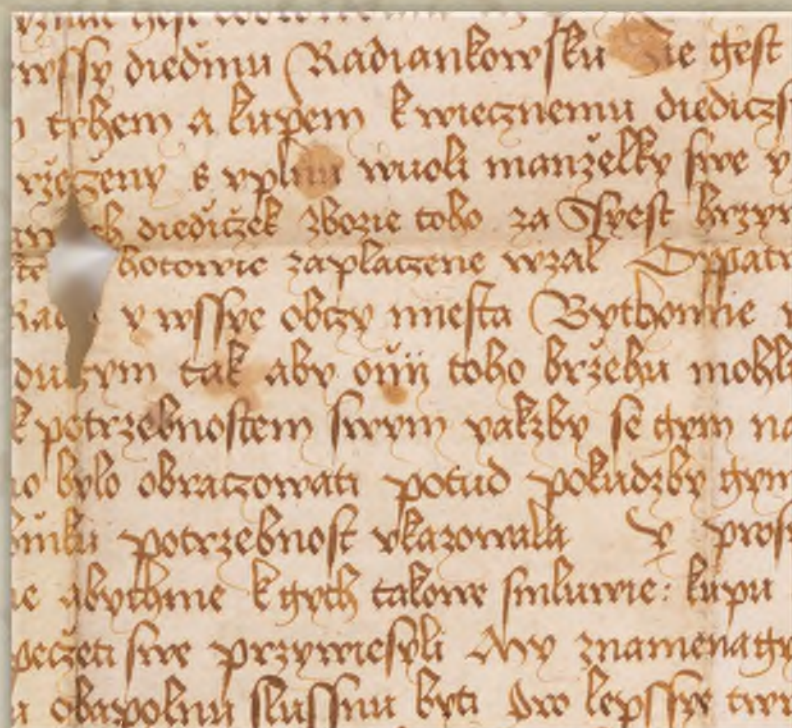
Dokument IV-7, w trakcie usuwania zabrudzeń woskiem z powierzchni pergaminu

Dokument IV-7, silnie odkształcony pergamin został nawilżony i rozpięty na podkładce w celu rozprostowania.

Dokument IV-8, stan przed konserwacją, pogięte paski pieczętne.

Dokument IV-8, stan przed konserwacją, zaplamienia i ubytek podłoża.

Radzionków 23.04.1507 r.; dokument spisany po czesku.

Piotr Buchta z Ondrzyjkowic, starosta Świerklańca i ziemi bytomskiej, Mikulasz z Wrba na Rudach, Mikulasz z Reptow, potwierdzają akt sprzedaży przez Grzegorza - karczmarza radzionkowskiego, radzie miejskiej w Bytomiu w wieczyste posiadanie.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

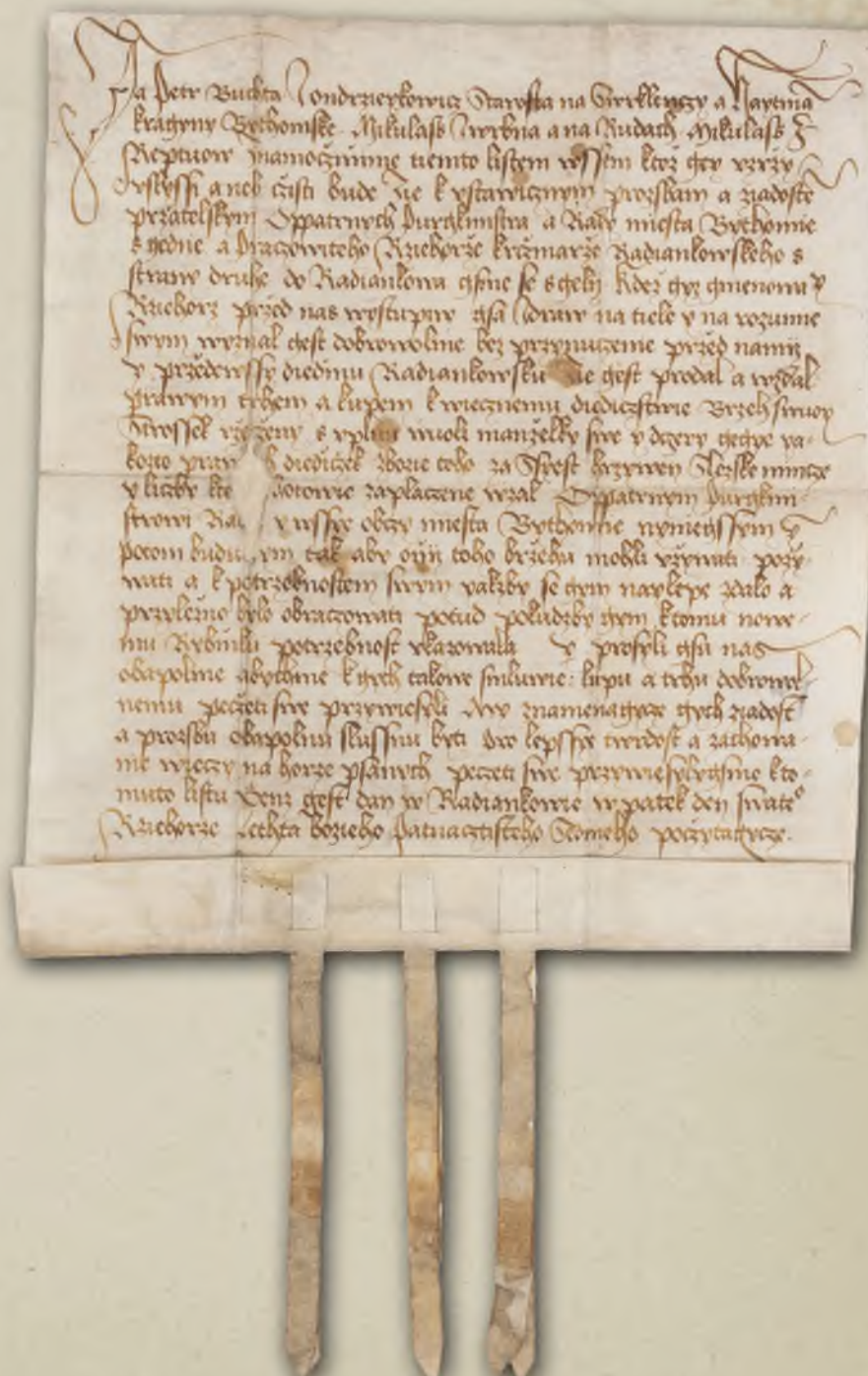
dokument pergaminowy, zdeformowany, sztywny, uszkodzony w 15%. Ubytek w środku lewego pionowego zagięcia. Plamy atramentu. Odwrocie mocno zabrudzone, przetarcia pergaminu na zagięciach. Na dolnej krawędzi ślady szycia pergaminu. Przez plikę przewleczone pergaminowe paski, silnie skręcone i brudne. Pieczęcie nie zachowały się.

Dokument IV-8, uzupełnienie ubytku podłoża.

Dokument IV-8, prostowanie pergaminowych pasków.

Dokument IV-23, oczyszczanie zabrudzeń odwrocia miękką pianką.

Dokument IV-23, oczyszczanie krawędzi pasków pergaminowych sztyftem z włóknem szklanym.

1.10.1487 r.; dokument spisany po łacinie.

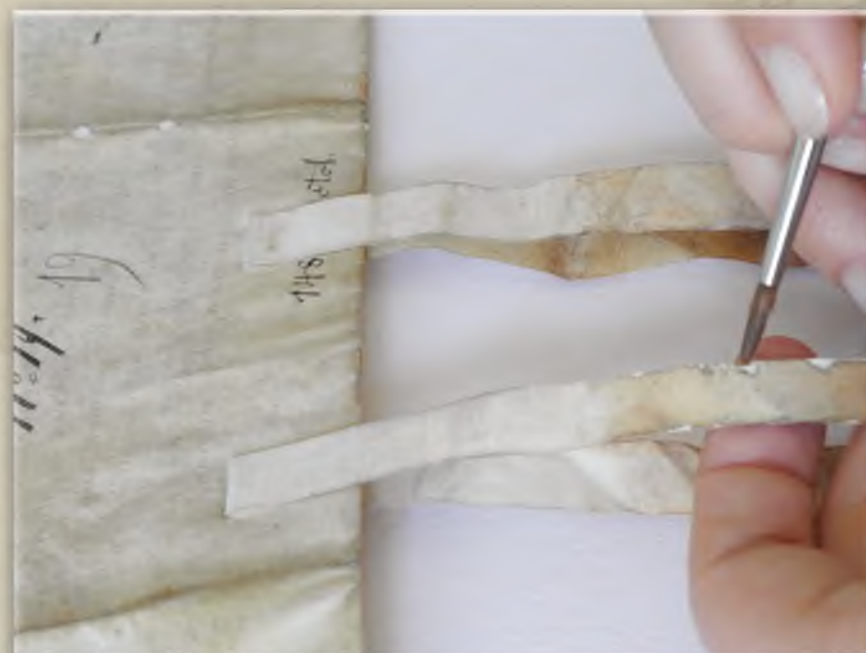
Książęta opolscy, Jan i Mikołaj II, potwierdzają istnienie domu altarystów w Krapkowicach przy kościele św. Jerzego i św. Wojciecha oraz zwalniają go z wszelkich podatków. Dom wybudował proboszcz Simon Kochłowski z Otmętu, przy ulicy prowadzącej w stronę Bramy Głogóweckiej. Dom ten przeznaczony był do zamieszkania przez altarystów kościoła szpitalnego, przylegał do muru miejskiego.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

dokument na pergaminie, zdeformowany, usztywniony, krawędzie zagięć od strony odwrocia zabrudzone, lekko przetarte. Odwrocie zabrudzone i zaplamione głównie w zewnętrznych kwaterach. Na zagięciach tekst lekko przetarty. Liczne drobne plamki atramentu na licu i odwrocie dokumentu. Przez plikę przewieszone dwa pergaminowe paski, będące pozostałością po dwóch pieczęciach. Paski poskręcane, zabrudzone. Ubytki i uszkodzenia krawędzi dolnego prawego paska, prawdopodobnie spowodowane przez gryzonie. Na lewym złożeniu i na krawędzi pliki otwory po owadach. Na zgięciu pliki drobne plamki rdzy.

Dokument IV-23, usuwanie zabrudzeń z pliki dokumentu.

Dokument IV-23, retusz uzupełnień pergaminowych pasków.

8.04.1470 r.; dokument spisany po łacinie.

Dotyczy ustanowienia drugiego ołtarza w Krapkowicach. Ksiądz Simon Kochlowsky z Otmętu oraz mieszczanin Johann Schuster z Krapkowic, za zgodą księdza Lorenza Merko z Krapkowic i za zgodą księcia, w kościele szpitalnym postanowili postawić drugi ołtarz i poświęcić go św. Janowi Chrzcicielowi i św. Katarzynie. Za uzbierane 150 guldenów węgierskich obiecali zakupić kielich, mszał, ornat i niezbędne wyposażenie ołtarza. Altarysta miał odprawiać przynajmniej dwie msze w tygodniu, jedną ku czci św. Maryi, a drugą za zmarłych. Miał także osobiście przebywać przy ołtarzu. Radnymi w 1470 roku byli: Johann Schuster, Johann Schiedlitzky, Thomas Machnyck, Michael Schmied.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

Dokument na pergaminie, zdeformowany; odkształcenia spowodowane zostały długim przechowywaniem w formie złożonej. Pergamin sztywny, zabrudzony, a atrament miejscami przemyty, wykruszony i nieczytelny. Odwrocie silnie zabrudzone, szczególnie kwatery zewnętrzne. Prawa strona pliki jest sztywna i żelatynizowana o żółtawym kolorze. Na plice okrągłe otwory po niezachowanych sznurkach mocujących pieczęć. Wszystkie zapiski i pieczętka na regestrze są czytelne i dobrze zachowane.

Dokument IV-24, oczyszczanie lica dokumentu gumką lateksową.

Dokument IV-24, usuwanie zanieczyszczeń znajdujących się pod pliką.

Dokument IV-25, wzmacnianie rozwarstwionych fragmentów woskiem.

11.02.1446 r. ; dokument spisany po łacinie.

Sąd ławniczy w Krapkowicach potwierdza ufundowanie przez Małgorzatę ogrodu na rzecz uposażenia ołtarza Trzech Krzyży w kościele w Krapkowicach.

Potwierdzenie fundacji Margarethy, matki pani Laskowskiej, która podarowała ogród poza miastem na rzecz altarysty Nicolasa Augustini i jego następców mających odprawiać msze przy ołtarzu Wszystkich Świętych [na verso dokumentu dopisano: Trzech Króli] znajdującym się w kaplicy naprzeciw małego wejścia do kościoła parafialnego. Altarysta miał obowiązek raz na kwartał, czyli cztery razy do roku, w jeden poniedziałek modlić się, a potem odprawiać msze za zmarłych, również w Wielki Piątek. Ponadto był zobowiązany dostarczyć z ogrodu 1/2 funta (250 gramów) wosku na świecę paschalną do kościoła parafialnego. Sąd miejski, któremu została przedłożona fundacja, miał następujący skład: Jakub Boczek, zastępca wójta, ławnicy: Laurencius Bossko, Christophorus Faber, Bartko Rotifex, Hanusch Sutor, Jacobus Mrozek, Johannes Wartala, Martinus Orenda.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

dokument na pergaminie zdeformowanym i sztywnym. Na zagięciach przetarty tak pergamin, jak i tekst. Silnie zabrudzona plika, pod którą duża ilość luźnych zanieczyszczeń. Odwrocie silnie zabrudzone, szczególnie kwatery zewnętrzne, zapiski kancelaryjne wykruszone. Na pergaminowym pasku, w misce pieczętnej pieczęć woskowa; obie zachowane fragmentarycznie, zabrudzone oraz rozwarstwione. Pieczęć, w wielu miejscach przesuszona, pokryta jest warstwą wtartego kurzu i brudu, które osłabiły czytelność reliefu. Zakończenie paska pergaminowego odspoiło się od misy. Pasek pergaminu, na którym zawieszono pieczęć, jest zabrudzony i zdeformowany, z tendencją do skręcania się.

Dokument IV-25, oczyszczanie pieczęci woskowej.

Dokument IV-25, nasączenie przesuszonych miejsc propolisem.

20.10.1416 r. ; dokument spisany po łacinie.

**Biskup wrocławski Wacław II Legnicki
zatwierdza ufundowanie ołtarza Trzech Króli
w Krapkowicach.**

Dotyczy fundacji śp. księdza Ottona który, za zgodą księcia Bernarda oraz miejscowego księdza Jana Kriega, dla zbawienia swej duszy zapisał w testamencie 10 marek rocznie na wystrój nowo wzniesionego ołtarza w kaplicy w kościele parafialnym w Krapkowicach oraz dom dla altarysty przy tym ołtarzu. Biskup Wacław podnosi ołtarz do kościelnej fundacji i za wolą fundatora mianuje altarystą wikarego Bartholomaeusa (Bartłomieja), który ma sprawować pieczę nad ołtarzem, przebywać przy nim i odprawiać trzy msze w tygodniu bez szkody dla księdza proboszcza. Patronat nad ołtarzem zostaje przekazany radzie.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie jednostronnie szlifowanym, zdeformowanym, sztywnym. Obiekt składany na 8 części. Powierzchnia pergaminu zabrudzona, szczególnie od strony zewnętrznej na krawędziach zagięć oraz na kwaterach zewnętrznych. Zapiski kancelaryjne miejscami nieczytelne. Przez plikę przewleczony zabrudzony jedwabny sznur z rozluźnionym splotem. Pieczęć nie zachowała się.

Program prac konserwatorskich

1. Pobranie próbek do badań mikrobiologicznych.
2. Odkazanie pergaminu w oparach izopropanolu.
3. Wykonanie dokumentacji opisowej stanu obiektu przed konserwacją.
4. Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją w świetle rozproszonym, bocznym i UV.
5. Wstępna stabilizacja podłoża pod tekturą.
6. Oczyszczenie lica i odwrocia z kurzu i zabrudzeń powierzchniowych.
7. Uzupelnienie drobnych ubytków.
8. Oczyszczenie i uporządkowanie nitek sznura pieczętnego.
9. Ponowne prostowanie i stabilizacja podłoża.
10. Wykonanie opakowania ochronnego.
11. Uzupelnienie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu obiektu po konserwacji.

Dokument IV-27, usuwanie powierzchniowych zabrudzeń z odwrocia dokumentu skalpelem.

Dokument IV-27, oczyszczanie sznura pieczętnego na mokro, przy użyciu Preteponu G.

Dokument IV-27, retusz uzupełnień akwarelami na odwrociu dokumentu.

Traité généalogique de la Très Auguste Maison d'Autriche, 1737-1740

Traktat, będący apoteozą Habsburgów, napisany po francusku, ze względu na treści genealogiczno-heraldyczne oraz liczne kolorowane herby i konterfekty władców, należy do szczególnie cennych rękopisów, zgromadzonych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Opolu.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

Blok rękopisu mocno osłabiony, karty wysuwają się, posiadają drobne uszkodzenia krawędzi. Na kartach liczne plamy grzybowe oraz inne przebarwienia, między innymi wynikające z zastosowania kwaśnych atramentów i barwników miedziowych. Karty zabrudzone. Skóra silnie uszkodzona na grzbiecie, krawędziach i w środkowej części przedniej okładki. Lico w wielu miejscach zarysowane. Liczne plamy i zacieki na okładkach.

**Atlas Silesiae Id Est Ducatus Silesiae,
Generaliter Quatuor Mappis Nec Non
Specialiter XVI Mappis ... Publica In Lucem
Emissus, Norimbergae: Ab Homannianis
Heredibus, 1750**

Stan zachowania przed konserwacją:

Atlas Śląska był dwukrotnie naprawiany, na co wskazują dwa rodzaje podklejeń: starsze z papieru czerpanego, natomiast w XIX wieku Atlas przeoprawiono, wykorzystując do podklejeń papier maszynowy. Wówczas też wymieniono wszystkie elementy oprawy oraz zdublowano na kremowe, lniane płótno kilka map.

Atlas zachował się w złym stanie. Wszystkie karty oraz wyklejki były silnie zabrudzone, z dużą ilością plam foksingowych i ciemnych przebarwień na krawędziach, jak również plam od kleju. Plamy foksingowe pokrywały też płócienne dublaże. Niektóre mapy były bardziej zniszczone i zabrudzone, co świadczy o ich częstszym użytkowaniu i narażaniu na działanie światła. Wszystkie mapy w przeszłości poddawane były reperacjom w postaci podklejeń, które w efekcie mocno zdeformowały karty. Mapy miały uszkodzenia mechaniczne w postaci przetarć, zagięć oraz zmechanienia papieru wokół krawędzi i grzbietu, występowały też ubytki papieru. Najbardziej zniszczona była, pochodząca z późniejszego okresu, mapa rękopiśmienna. Jej deformacje spowodowane były techniką wykonania, polegającą na sklejeniu ze sobą arkuszy papieru, wielokrotnie załamanych w miejscach złożenia. Ponadto mapa miała liczne przedarcia. Grzbiet atlasu splekany, pozbawiony był skóry, a oklejająca go gazeta wyprodukowana została z kwaśnego papieru. Tekturowe okładki były lekko wygięte i rozwarstwione w narożnikach i na krawędziach, natomiast pokrywająca je skóra posiadała wiele uszkodzeń wraz z przetarciami do mizdry.

Mapa 14, fragment awersu – stan przed konserwacją.

Mapa 19 – stan po demontażu i usunięciu zaklejeń, zdjęcie w świetle bocznym.

Mapa 3 i 4 – stan po demontażu i usunięciu zaklejeń, zdjęcie w świetle bocznym.

Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji, kolejne etapy procesu dublowania na bibułę.

W komorze próżniowej przeprowadzono dezynfekcję atlasu tlenkiem etylenu. Największym problemem przy konserwacji był brak odporności warstwy malarskiej na rozpuszczalniki organiczne, jak również brak odporności kolorów na wodę. Karty czyszczone były mechanicznie przy zastosowaniu gumek lateksowych Wallmaster, gumek bezsiarkowych o różnym stopniu ścieralności i gumki elektrycznej. Przy użyciu kompresów z gęstej metylocelulozy usuwano rozległe podklejenia z papieru maszynowego oraz mniejsze reperacje. Również płócienne dublaże i grubą warstwę kleju glutynowego zdejmowano po uprzednim zwilżeniu kompresami z gęstej metylocelulozy.

Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji; oczyszczanie mechaniczne z zabrudzeń powierzchniowych.

Program prac konserwatorskich

1. Wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej i opisowej przed konserwacją.
2. Pobranie próbek do badań mikrobiologicznych.
3. Dezynfekcja tlenkiem etylenu w komorze próżniowej.
4. Oznaczenie pH papieru.
5. Przeprowadzenie prób odpornościowych warstw malarskich i rękopiśmiennych.
6. Wymontowanie map z atlasu.
7. Oczyszczenie mechaniczne map z kurzu i zabrudzeń.
8. Usunięcie starych reperacji.
9. Zdjęcie płóciennych dublaży.
10. Usunięcie pozostałości klejów.
11. Usunięcie lub osłabienie plam i zacieków.
12. Sklejenie przedarc i uzupełnienie ubytków.
13. Zniwelowanie odkształceń powierzchniowych.
14. Przygotowanie wyklejek i falców z papieru czerpanego.
15. Wykonanie nowych wyklejek i falców z papieru czerpanego.
16. Montaż map do falców.
17. Uszycie bloku.
18. Usunięcie starych wyklejek i falców wykonanych z kwaśnego papieru z oprawy.
19. Sklejenie rozwarstwionej tektury oprawy.
20. Oczyszczenie skóry oprawy i jej uelastycznienie.
21. Uzupełnienie ubytków skóry i rekonstrukcja grzbietu.
22. Montaż oprawy na bloku.
23. Wklejenie wyklejek.
24. Wykonanie opakowania ochronnego.
25. Uzupełnienie dokumentacji fotograficznej i opisowej po konserwacji.

Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji, usuwanie plam.

Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan po konserwacji.

Am tag
Ein Predigt auff den tag Epi-
 phanie/ Euangelium Matth. xi.

Da Ihesus geboren war zu Bethlehem im Jüdischen lande/ zur zeit des Königs Herodis/ Siehe/ da kamen die Weisen vom Morgenlande gen Jerusalem/ vnd sprachen/ Wo ist der newgeborne König der Jüden? Wir haben seinen Stern gesehen im Morgenlande/ vnd sind komen in anzubeten.

Da das der König Herodes hörte/ erschrock er/ vnd mit im das gantze Jerusalem. Vnd lies versamlen alle Hohepriester vnd Schriftgelehrten vnter dem Volck/ vnd erforschte von ihnen/ Wo Christus solt geboren werden? Vnd sie sagten im/ Zu Bethlehem im Jüdischen lande. Denn also stehet geschrieben durch den Propheten/ Vnd du Bethlehem im Jüdischen lande/ bist mit nichte die kleinst vnter den Fürsten Juda/ Denn aus dir sol mir komen der Herrzog/ der ober mein Volck Israel ein Herr sey.

Da berieff Herodes die Weisen heimlich/ vnd erlernet mit vleis von

Hauspostill
Doct. Martini
 Luther/ von Furne-
 mesten Festen durchs
 Jar.

Wittenberg

Gedruckt durch Hans
 Lufft.

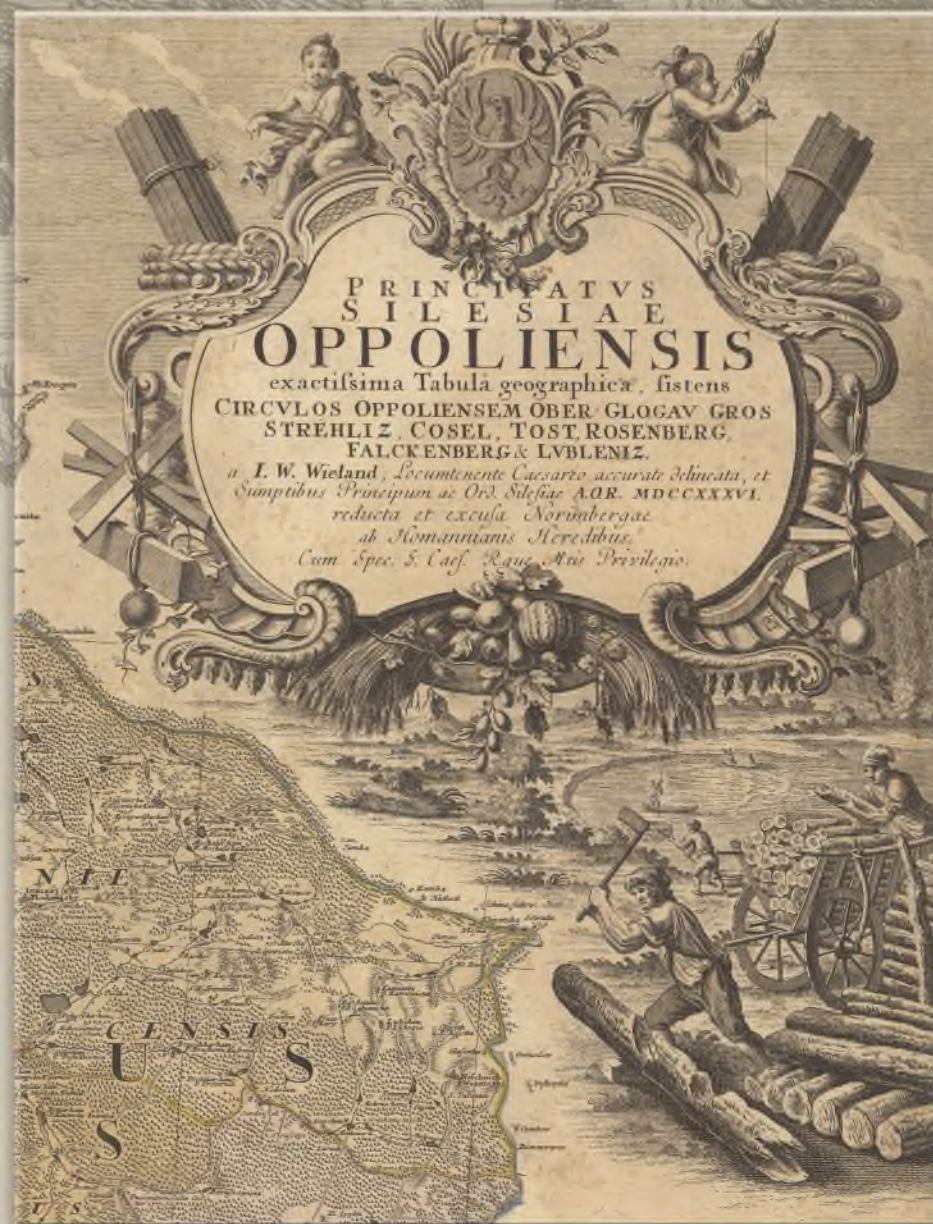
1547.

LUTHER MARTIN

Hauspostill Doct. Martini Luther, von Furnemesten Festen durchs Jar.

Wittenberg: Gedruckt durch Hans Lufft, 1547 r.

Mapa Księstwa Opolskiego autorstwa Johanna Wolfganga Wielanda

Principatus Silesiae Oppoliensis
Norimbergae ab Homannianis Heredibus, 1736
z: Atlas Silesiae id est Ducatus Silesiae,
Norimbergae: per Homannianos Heredes, 1750 r.

VELLOSO LUCA
Juditha. Commentariis paraeneticis adornata. Nunc primum lucem videt.
Lugduni: Sumptibus Laurentij Anisson, 1649 r.

THE TRIUMPH OF DAVID.
From the Original Picture in the Collection of Lord Camelford.
 Engraved by Simon François Ravenet.

Triumf Dawida, miedzioryt
 ryt. Simon François Ravenet według obrazu Nicolasa Poussin
 Londyn, 1776 r.

AD SIGISMVNDVM AVGVSTVM,
INCLITVM REGEM POLONORVM, MA-
gnum Ducem Lituanorum, Russorum, Prussorum, Masoviarum,
& Samagitarum dominum & heredem, totius
Operis Prooemium.

VM PETRVS GAMRATVS, Petrus Gamra-
tus, archiepiscopus Gnesnensis, idemq; Cra-
couensis episcopus, uir consilio prom-
ptus, gratia populari, & autoritate, quā
partim liberalitate & beneficentia sin-
gulari, partim egregio in parentes tuos,
SIGISMVNDE AVGVSTE,
Rex inclyte, & in Rempub. Polonā stu-
dio collegerat, florentissimus, honestum ac luculentum praesi-
dium ad uitam degendam, & ocium literariū mihi parauisset,
post mortem eius retuli me totum protinus ad ea studia, quib-
us ab ineunte aetate delectatus eram, quāq; ne in ipso quidem
aulicā uitae cursu penitus deserueram. Tunc autem longē libe-
rior & expeditior, non habui satis, mihi ipsi (quod aiunt) & Mu-
sis canere: sed cepti circumspicere, quō nam modo fructum
studiorum meorum ad publicam plurimorum utilitatem re-
ferrem. Perpendebam cum animo meo, non solum quid à no-
stris quidem hominibus potissimum expeteretur, ab externis
uerō cupide, & cum nonnulla Polonici nominis fama acce-
ptum iri uideretur: sed etiam quid à me, hac ingenij, doctrinae,
iudicijq; tenuitate & angustia praestari utcunq; posset. Occur-
rit mihi in primis historia nostrae gentis, quae tractata quidem
est antea cum à Vincentio Cadlubeco, episcopo Cracouien-
si, & Gallo quodam monacho ante trecentos annos: tum ab
Ioanne Dlugosso, & Mathia Miechouienfi, & alijs quibusdam
anonymis longē posterius: tum uerō nostra ferē aetate ab Iusto
Ludouico Decio, & Bernardo Vapouio, Cantore Cracouien-
si: uerū ita tractata, ut homines partim accuratius, partim e-
munctius & elegantius aliquid requirerent. Qua de re memi-
neram, Rex optime, quem sermonē Vilnae mecum familiari-
ter habuisses, prius quā ad regni gubernacula accessisses: cum
eō non modō ab illo ipso Petro Gamrato, patrono meo, uerū
etiam à parētibus tuis praclarissimis aлегatus, ad te uenissēm.
Tenebam etiam, quam ego spem honestissimi desiderij tui ex-
plendi

Occasione scri-
bitur historia.

Polonici re-
rum scriptores.

Sigis. Aug.
regis sermo de
historia.

2 plendi

KROMER MARCIN
De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX,
Basileae: Per Ioannem Oporinum, 1555 r.

Nos subscripti Jacobus Boato vicadvocatus in Crappia. Et Scabinus ibidem videlicet Laurencius Testis Cristoforus faber
 omnibus hac littera inspecturis legimus seu auditis. Et in Sancto Indico tota via in solidum pnaa Constituta Nobilibus ac
 potestate non coacta nec quicquam n' aliquo dolo seu fraude blando seducta animo delibato et eo sua manu bona voluntate rite
 et rationabiliter emit qd dedit donavit et nomine veri et legitimi testamenti assignavit et in tota rite aff' resignavit
 quendam ortum contra civitates eundem ad lapidem colendum in pte sinistra quicquid ortus est inter ortum Alberti psonis pte
 diserto viro dno Nicolao Augustini Altraite Altraite omni pte et suis iuribus et quodlibet tunc psonis pte
 psonatus et pntand ad duos Consules opidi Crappia modernos et posteros pntere legitime dngat qd quid Altraite
 in Capella pcepito minor hostis est erectu a coluam ealie pntialis pnt Nicolai confessor glosi et pntialis
 ad quad pntatus ortus est attributus ob restructuram dicit Altraite modum dno Nicolai Altraite et deinceps posterum
 successores iustitias que ortu pntialis dno Nicolao Altraite hereditarie possidebit et ad vltis suos conuetat ncliones
 cu suis successibz pnti Altraite miter. Idco pntialis dno Nicolao Altraite pntialis Altraite pntialis et sui successores posterum
 Ob pntialis pntialis dno Nicolao Altraite pntialis Altraite pntialis Altraite pntialis et sui successores posterum
 dno pntialis dno Nicolao Altraite pntialis Altraite pntialis Altraite pntialis et sui successores posterum
 integras pntialis pntialis cu laudibz ortu cu pntialis pntialis et sic deinceps quodlibet toriens fuit oportum pntialis
 pntialis pntialis pntialis dno Nicolao Altraite pntialis Altraite pntialis Altraite pntialis et sui successores posterum
 tenetur ealie pntialis pntialis Nicolai pntialis in Crappia aut eius pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis
 pntialis ad pntialis pntialis pntialis omni dilacty et occasionem pntialis et sic deinceps pntialis pntialis pntialis pntialis
 oportum pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis
 Scabinus pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis pntialis
 cloride Anno domini millesimo quadringentesimo quadringesimo sexto.

Ufundowanie ogrodu na rzecz ołtarza w kościele w Krapkowicach.

Rękopis pergaminowy, 11.02.1446 r.

WĘGRZYNOWICZ ANTONI
Syllabus Marianus Syllabarum consonantium seu discursus Concionatorij,
in quibus Scripturaliter, Figuraliter, Doctoraliter, Miraculose, Historiee...,
Leopoli: Typis S.R.M. Confraternitatis SSS. Trinitatis, 1717

Ian Luyken fecit

IEREM. XXXVI.

Christ. Weigel excudit

Vix legit, allatum sibi Rex cremat igne volumen :
 Hic quia se scelerum, supplicique monet.
 Nempe ferox, linguisque probis, verisque Tyrannus
 Nil potius calamis, quod vereatur, habet.

*Der König liest und reißt, und läßt ins Feuer streuen.
 Das Buch, darinnen steht von Sünd, und Straffen viel.
 Warhaftig ein Tyrann hat nichts so sehr zuscheuen,
 als eine fromme Zung, als einen wahren Kiel.*

Spalenie zwoju Jeremiasza, miedzioryt
 ryt. Christoph Weigel według Jana Luykena
 Norymberga 1712 r.

MISSALE ROMANUM,

EX DECRETO SACROSANCTI
CONCILII TRIDENTINI RESTITUTUM,
PIIV. PONT. MAX. JUSSU EDITUM,

ET
CLEMENTIS VIII. PRIMUM, NUNC
DENUO URBANI PAPÆ OCTAVI
AUCTORITATE RECOGNITUM;

In quo Missæ propriæ de Sanctis ad longum positæ sunt ad
majorem Celebrantium commoditatem.

Iis acceperunt Sanctorum Missæ, quas, novissimè vel ex præcepto mandarunt
vel ad libitum celebrare concesserunt Pontifices Maximi, INNOCENTIUS X.,
ALEXANDER VII. CLEMENS IX. CLEMENS X. & INNOCENTIUS XI.
singulæ item ad longum extensæ, ac propriis in locis positæ.

COLONIÆ AGRIPPINÆ.

Sumptibus Fratrum HUGUETAN.

M. DC. XCII.

CUM APPROBATIONE ET SUPERIORUM PERMISSU.

IN NATIVITATE DOMINI

AD PRIMAM MISSAM

in Nocturno

Statio ad sanctam Mariam

Majorem ad Praesepe

Introitus.

Domine deus ad me:

filius meus es tu, ego

hodie genui te. *Psalm.*

Quare fremue-

rent Gentes: & po-

puli meditati sunt in-

iquitate. Qui tecum vi-

vit & regnat in

coelestio Epistola beati Pauli Apostoli

ad Titum.

Graduale. Tecum principium in

die virtutis tuæ in splendoribus sancto-

rum, ex utero ante luciferum genui te.

De dextris meis: donec ponam inimi-

cos tuos, scabellum pedum tuorum

alleluia, alleluia. & Dominus deus

genui te. *Alleluia.*

Secundum sancti Evangelij

secundum Lucam.

In illo tempore: Exit edictum à

Caesare Augusto, ut describeretur

facta est à praefide Syria Cyrenio, &

stant omnes, ut profiterentur singuli

in suam civitatem. Ascendit autem &

Joseph à Galilaea de civitate Nazareth

in Judaeam in civitatem David, quia

domus & familia David, ut proficeretur

gnante. Factum est autem, cum essent

ibi, impleri sunt dies ut pareretur. Et pe-

perit filium suum primogenitum, &

pannis eum involvit, & reclinavit eum

in praesepe: quia non erat eis locus in

diversorio. Et pastores erant in regio-

ne eadem vigilantes, & custodientes

ecce Angelus Domini stetit juxta illos

& claritas Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

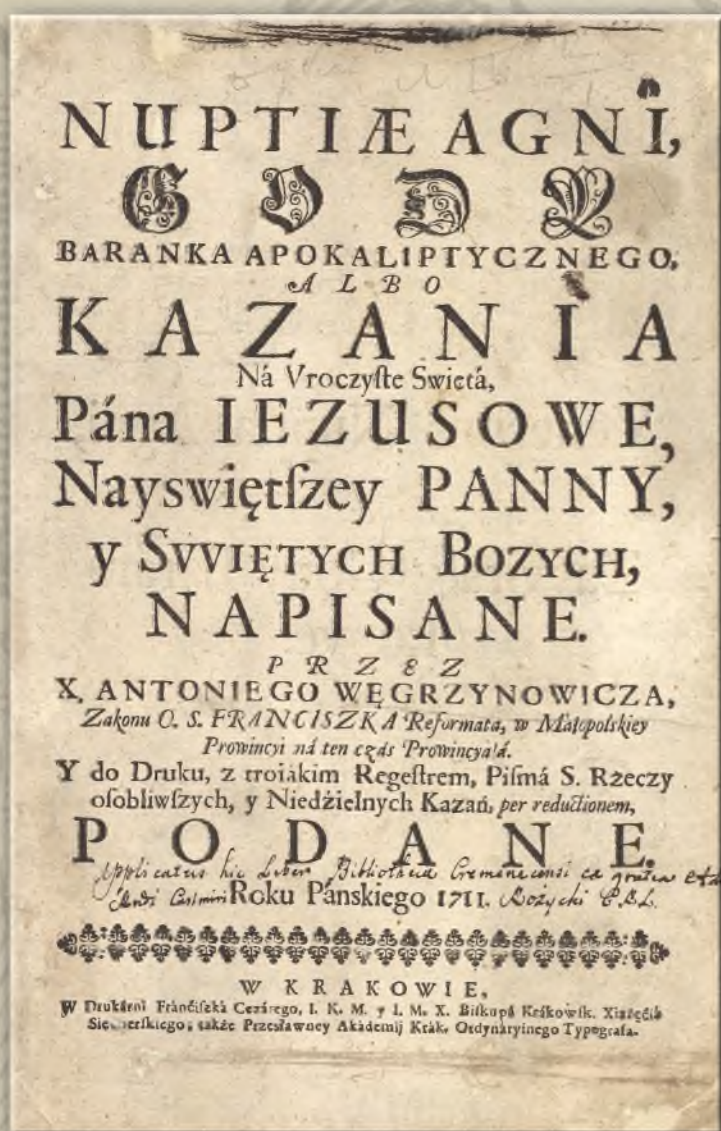
Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Angelus Dei circumfulsit illos, &

Oprawy starodruków po konserwacji.

WĘGRZYNOWICZ ANTONI
Nuptiae Agni, Gody Baranka Apokaliptycznego, Albo Kazania Ná Uroczyste Świętá,
Pána Iezusowe, Nayswiętſzey Panny, y Świętych Bożych
W Krakowie, W Drukárni Fránciſkák Cezárego, 1711 r.

Zamek w Rogowie Opolskim - dziedziniec

Zamek w Rogowie Opolskim od strony północnej.

SCHICKFUSIUS JACOBUS

New Vermehrte Schlesische Chronica unnd Landes Beschreibung darinnen
 Weyland H. Joach, Curæus der Artzney D. Einen Grundt geleget
 Leipzig: Inn Verlegung Zachar. Schurers, und Matth. Götzens Buchhändler, 1625

ANTVERPIÆ,
Apud IOANNEM MEVRSIVM.
M. DC. XLIII.
Cum Gratia & Privilegio.

Illus Illustrissimus ac Reuerendissimus Dominus
D. STANISLAUS LUBIENSKI
Du et Apostolica Sedis gratia
EPISCOPUS PLOCENSIS

ALIQVOT ODÆ IN GRATIAM
STANISLAI LUBIENII
EPISCOPI PLOCENSIS

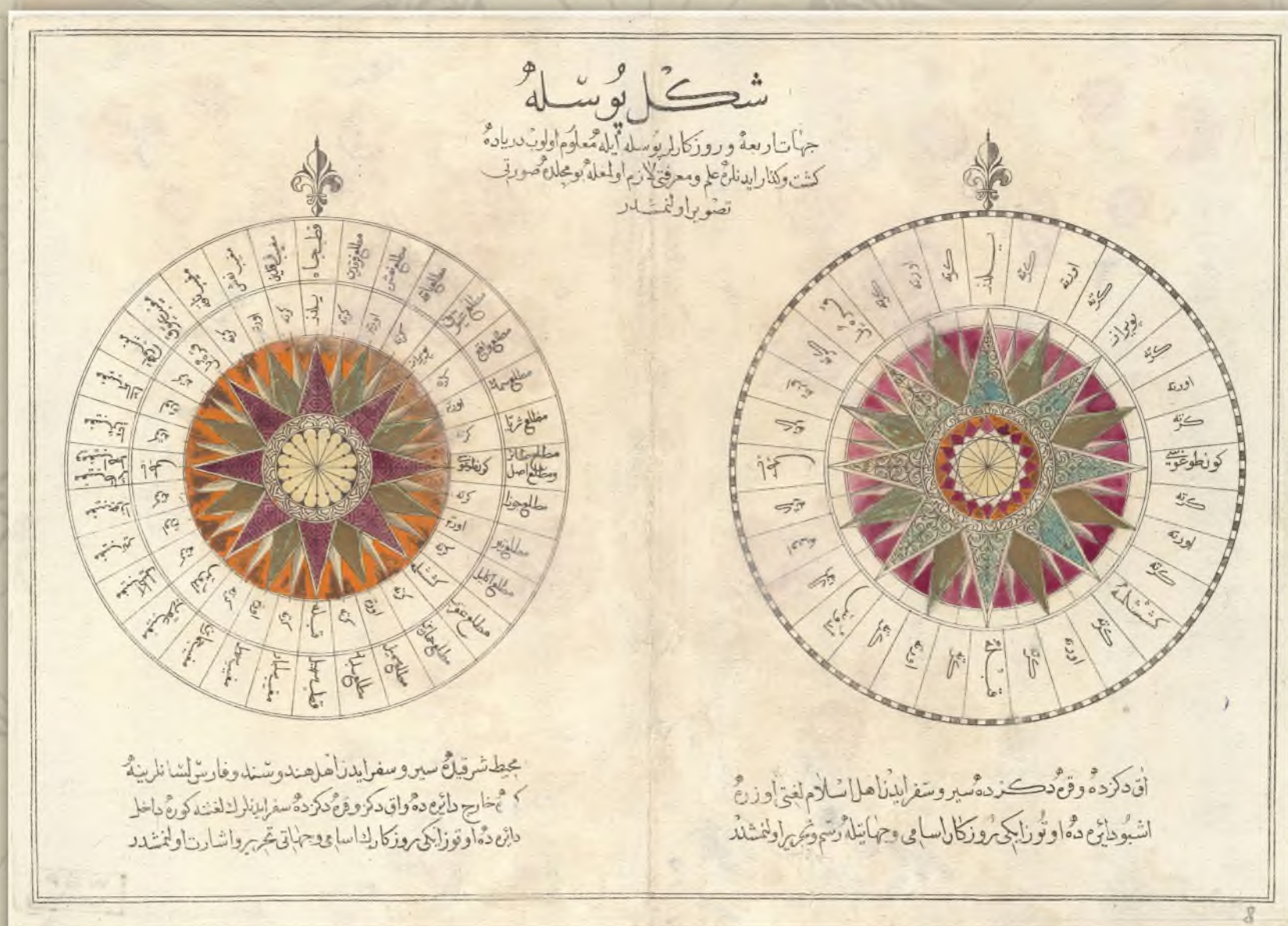
SCRIPTÆ A

MATTHIA CASIMIRO SARBIEVIO
SOCIETATIS IESV.

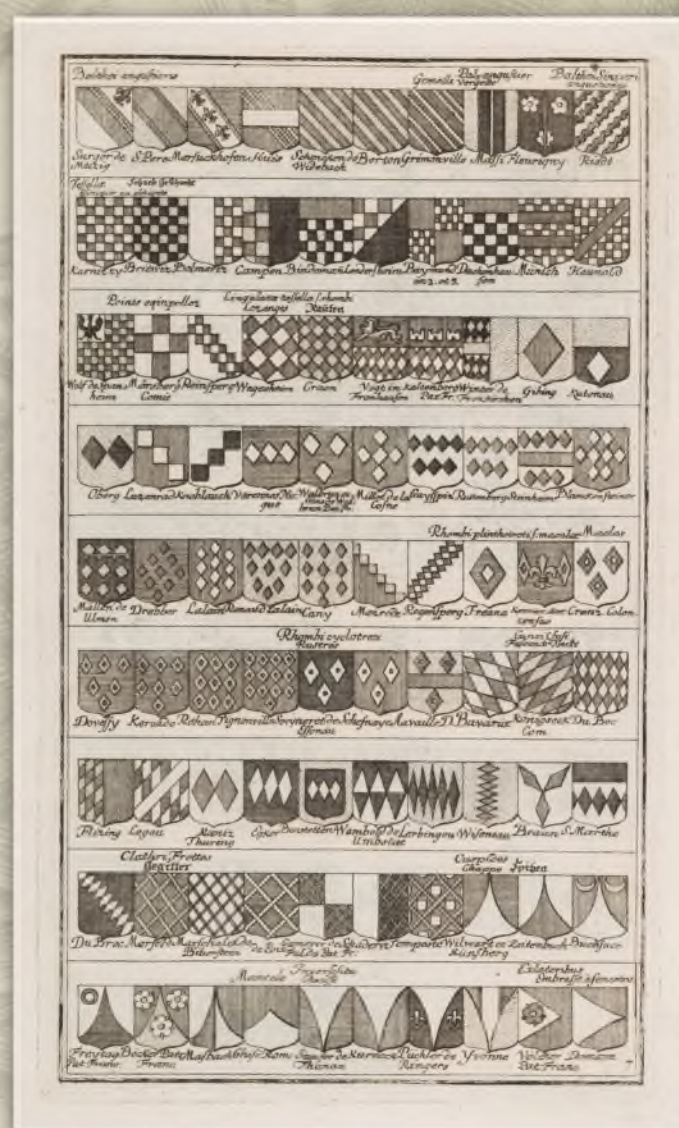
PRÆCEPS, & ipse sibi vix aliquot diebus superstes annus, me commonuit, vt annum pro Tuâ incolumitate Lyricorum meorum Votum exsoluerem VIRGINI CLARO-MONTANÆ. Exsolui illi, exsolui etiam Tibi: quibus vt plurima in dies solamus, plura adhuc debemus. Illam mihi à puero studiorum præses, Tu iudex, & arbiter, & aliquot iam annos præcipuus hortator atque instigator. Vt Naruiam, vt Bugum, mihi natales, amnes carmine celebrarem, sæpius per literas monuisti. Nunc demum monita tua in animum meum diligenter abdita, fideliterque concepta, postliminio velut semina proruperunt. Scripsi aliquid de Bugo Tuo; sed huius carminis viridis neque dum adulta herba est, vt ipse Bugus alluere videatur. Recentem istam Poeseos illecebram humili atque agresti Plonscensi casæ debeo, sicut & Syluulidia, quæ ad numeros Musicos aptati audio: debeo aperto ac benigno cœlo, in quo Sarbieuum natalis mihi pagus Plonscio vnâ propè leucâ dilatum, iacet: sed maxime Tibi debeo, Apollini meo, qui me Viscouij, qui Brocouij, Villarum, Oppidorumque tuorum amœnitate, sæpius refecisti. Diu ipse & benè vale. Varſauie ix. Calend. Ianuarij 1637.

ŁUBIEŃSKI STANISŁAW

Opera Posthuma Historica, Historo-Politica Variisque Discursus,
Epistolæ, et Aliquot Orationes ... Ab Executoribus Testamenti ... ,
Antverpiæ: Apud Ioannem Meursium, 1643

Kâtip Çelebi - Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr
(tur.: Deniz savaşları hakkında büyüklere armağan)
czyli "Historia osmańskiej marynarki wojennej",
Konstantynopol: drukarnia al-Maḡmun, 1728/9

SPENER PHILIPP JAKOB

Insignium Theoria Seu Operis Heraldici. Pars Generalis, Quae Circa Insignia, Horum Originem, Scuta Eorumque Partitiones, Metalla, Colores, Figuras, Galeas, Apices, Alisque Scutorum Appendices Et Consectaria Studio Historiarum, Francofurti ad Moenum: Ex Officina Zunneriana: Apud Johannes Adamum Jungium; Giessæ: Typis Johannis Mulleri, 1717

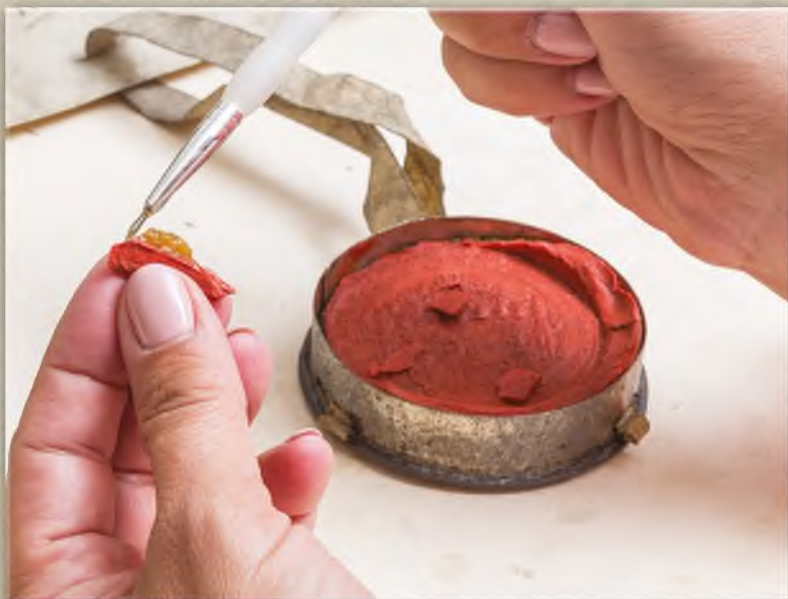
Konserwacja rękopisów

Dokument II-1, oczyszczanie woskowej pieczęci.

Dokument II-1, prostowanie papierowych pasek.

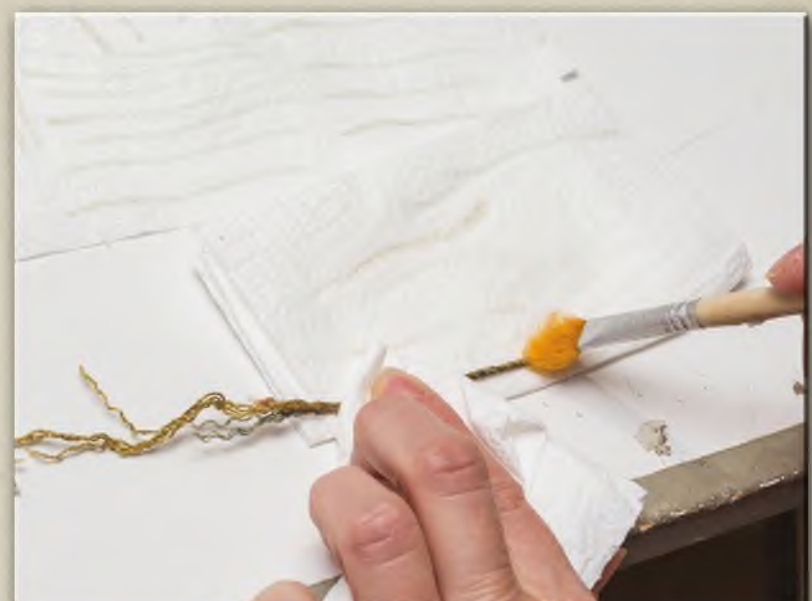
Dokument II-1, wzmacnianie krawędzi ubytków woskowej pieczęci.

Dokument II-1, oczyszczanie powierzchni puszek pieczętnych.

Dokument IV-10 – usuwanie silnych zabrudzeń gumką z włóknem szklanym.

Dokument IV-7, usuwanie wosku ze sznura, przy użyciu benzyny ekstrakcyjnej.

Dokument IV-10 - dokument w trakcie napinania na podkładce.

Konserwacja atlasu

Atlas Silesiae Id Est Ducatus Silesiae, Generaliter Quatuor Mappis Nec Non Specialiter XVI Mappis ... Publica In Lucem Emissus,
Norimbergae: Ab Homannianis Heredibus, 1750

Mapa 14 – stan po konserwacji.

Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji; oczyszczanie kompresami z metylocelulozy.

Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji; oczyszczanie mechaniczne z zabrudzeń powierzchniowych.

sygn. 268 R

sygn. 269 R

sygn. 370 R

sygn. 372 R

sygn. 373 R

sygn. 378 R

sygn. 467 R

sygn. 468 R

sygn. 1301 R

Grafiki pochodzą z: *Historiae celebriores Veteris Testamenti iconibus
repraesentatae: et ad excitandas bonas meditationes selectis epigrammatibus
in lucem datae a Christophoro Wegelio.*
Norimbergae: 1708 [1. wyd.] oraz 1712 [2. wyd.]

Pod przedstawieniem tekst w języku łacińskim i niemieckim
(przypisywany Samuelowi Faberowi).

268 R-Matth. XX
Ewangelia według św. Mateusza 20:
Przypowieść o robotnikach w winnicy.

269 R-I. Regum. XIII
Pierwsza Księga Królewska 13: Pan karze
proroka za niepostuszeństwo.

370 R-Genesis XL
Księga Rodzaju 40: Józef tłumaczy
w więzieniu sny podczaszego i nadwornego piekarza króla.

372 R-I. Regum. XIII
Pierwsza Księga Królewska 13: Pan rzuca klątwę na ołtarz
w Betel.

1301 R-II. Regum. XIX
Druga Księga Królewska 19: Zagłada wojska Sennacheryba.

373 R-Ierem. XXXVI
Księga Jeremiasza 36: Spalenie zwoju
Jeremiasza.

378 R-II Maccab. IX
Druga Księga Machabejska 9: Porażenie ciała Antiocha IV
Epifanesa i upadek z wozu.

467 R-Actor. X
Dzieje Apostolskie 10: Powołanie setnika Korneliusza.

468 R-Actor. VII
Dzieje Apostolskie 7: Męczeństwo
św. Szczepana.

Konserwacja
zabytkowego zbioru
Wojewódzkiej Biblioteki
Publicznej w Opolu oraz
renowacja murów
zewnątrznych Zamku
w Zespole
Zamkowo - Parkowym
w Rogowie Opolskim
wraz z odprowadzeniem
wód deszczowych

Fundusze Europejskie

Program Regionalny

RPOP.05.03.01-16-0036/16

Unia Europejska

Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

INSTYTUCJA KULTURY
Samorządu
Województwa Opolskiego

Zadanie jest finansowane
z budżetu
Województwa Opolskiego

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Opolskiego na lata 2014-2020

Konserwacja zabytkowego zbioru Wojewódzkiej
Biblioteki Publicznej w Opolu
w latach 2017-2019

Opole, 2-3 października 2019

Wojewódzka
Biblioteka Publiczna
im. E. Smolki w Opolu

Przechowywane w Zamku w Rogowie Opolskim zbiory zabytkowe są przedmiotem dumy dla ich właściciela, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. Jednak posiadanie cennych bibliotecznych skarbów jest równocześnie ogromnym zobowiązaniem i obciążeniem, wymaga bowiem od biblioteki olbrzymich starań i dbałości o ich właściwą ochronę i konserwację. Opolska ksiąźnica od wielu lat pozyskuje fundusze na konserwację zbiorów zabytkowych, tych najcenniejszych i tych najbardziej zniszczonych. Obecnie realizowany jest projekt

"Konserwacja zabytkowego zbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu oraz renowacja murów zewnętrznych Zamku w Zespole Zamkowo-Parkowym w Rogowie Opolskim wraz z odprowadzeniem wód deszczowych".

W ramach projektu w latach 2017-2019 konserwacji poddano 50 grafik, 15 rękopisów, atlas kartograficzny, a także 88 starodruków.

Projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Dofinansowano ze środków budżetu Województwa Opolskiego.

Fundusze
Europejskie
Program Regionalny

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

W 2017 roku Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu rozpoczęła realizację zadania *Konserwacja z digitalizacją starodruków, rękopisów, grafik i kartografii Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu*. To duże pod względem merytorycznym i promocyjnym przedsięwzięcie poprzedziły w 2016 roku prace przygotowawcze, których celem było wytypowanie - spośród zbioru starodruków (ponad 2900 pozycji), rękopisów (ponad 500), grafik (2000 pozycji) i kartografii (520 pozycji) - obiektów do konserwacji przeprowadzanej do końca 2019 roku.

W oparciu o istniejące dwa opracowania, autorstwa konserwatorki Małgorzaty Grocholskiej: *Konserwacja i digitalizacja zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. Zagadnienia konserwatorskie*, 2008 r. oraz *Zabytki biblioteczne i archiwalne ze zbiorów Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu. Opracowanie konserwatorskie*, 2014 r., do konserwacji przeznaczono 154 obiekty. Wybór nie był łatwy, dlatego ponownie przeglądałam wszystkie zbiory zabytkowe, wydzielając te najbardziej potrzebujące pomocy konserwatora. Przygotowana również została szczegółowa lista wytypowanych obiektów. Wykonawcą prac - wyłonionym w II przetargu 22.09.2017 r. - zostało konsorcjum: Lider Gorek - Restaurowanie na czele z Moniką Karwowską-Gorek i Partner Konserwacja Papieru i Dzieł Sztuki Hanna Machaj z Warszawy. Inżynierem projektu, nadzorującym prace z ramienia Biblioteki, została Małgorzata Grocholska.

Realizację zadania podzielono na około półroczne etapy. W pierwszym etapie konserwacji poddano 13 starodruków, w drugim 19 starodruków oraz 50 grafik, w trzecim etapie 16 starodruków, w czwartym etapie zakonserwowano 22 starodruki, 13 rękopisów i Atlas Śląska. Do końca listopada trwać będzie konserwacja 2 rękopisów i 18 starodruków.

Wraz z konserwacją zbiorów przeprowadzano ich digitalizację i mikrofilmowanie. Opracowywano metadane, archiwizowano pliki w formacie TIFF i PDF, przygotowywano pliki prezencyjne, a zdigitalizowane zbiory zamieszczano w Opolskiej Bibliotece Cyfrowej.

Prace związane z realizacją projektu promowane były w mediach, podczas ekspozycji zbiorów po konserwacji (w grudniu 2018 r.

prezentowano wszystkie grafiki poddane konserwacji, a w maju 2019 r. kilkanaście starodruków), a także w materiałach promocyjnych. Wydano zbiór pocztówek z grafikami po konserwacji, kalendarz, informatory towarzyszące ekspozycjom.

2.10.2019 r. otwarto ekspozycję zbiorów po konserwacji, ukazując jednocześnie na planszach przebieg prac konserwatorskich, a 3 października odbyła się konferencja, na której wystąpili zarówno konserwatorzy realizujący obecny projekt, jak również specjaliści, którzy poddawali konserwacji nasze zbiory zabytkowe w latach ubiegłych. Ponadto do przedstawienia problemów związanych z konserwacją zbiorów zabytkowych zaproszone zostały biblioteki - współpracujące z Wojewódzką Biblioteką Publiczną w Opolu - czeskie w Ołomuńcu i Czeskich Budziejowicach, a także słowacka w Bańskiej Bystrzycy.

Starodruki

Starodruki opuszczaly drukarnie w formie arkuszy drukarskich, a oprawiane byly w introligatoriach. Ich oprawy skladyly sie z deski (dębowej, bukowej) obleczonej skórą (cielęcą, świńską lub kozłęcą, brązową lub białą), którą zdobiono ślepymi tłokami, czasami okuciami. W późniejszym okresie deski bywały zastępowane tekturą albo fragmentami innych druków, czy też rękopisów. Skórę natomiast często zastępował pergamin. Ta oszczędność, dzięki której nie pozbywano się zniszczonych rękopisów i zadrukowanych kart papieru, a wykorzystywano je wtórnie przy oprawie nowych dzieł, przyczyniła się do zachowania śladów działalności twórców książek i ich właścicieli. O właścicielach dzieł świadczą też utrwalone na wyklejkach i kartach zapiski proveniencyjne oraz komentarze odnoszące się do samego tekstu. Odnajdywane są również inne „skarby”, jak np. zasuszone rośliny, czy też zakładki ze starych rękopisów. Nierzadko książki noszą ślady zabiegów, które można uznać za próby konserwatorskie. Są to różnego rodzaju uzupełnienia - zniszczonych kart i tekstów- poprzez wklejanie łat papieru i pergaminu, często wręcz całych stron, przepisanych ręcznie. Nic więc dziwnego, że w obrębie całej książki czasami znajdują się papiery pochodzące z różnych papierni, o czym świadczą filigrany. Te znaki wodne identyfikują papiernię, pozwalając w niektórych przypadkach na bardzo dokładne określenie daty produkcji papieru, a tym samym ustalenie, kiedy dokonano uzupełnień w księdze. Dawni „konserwatorzy” naprawiali też oprawy, reperując je częściowo, bądź też wymieniając na nowe.

Do zasygnalizowanych kwestii muszą odnieść się współcześni konserwatorzy, którzy ponoszą wielką odpowiedzialność za powierzone im do konserwacji zbiory starodruków. Konserwacja jest przecież zawsze kwestią wyboru, umiejętnością znalezienia równowagi pomiędzy zabytkową substancją dzieła a ingerencją konserwatora, tak żeby indywidualny charakter obiektu pozostał niezmieniony.

Do każdego starodruku ustalany jest szczegółowy program prac konserwatorskich. Poniżej ogólnie przedstawiamy czynności, które konserwatorzy wykonali podczas przywracania starodrukowi ich wartości estetycznych i użytkowych:

- ❖ Pobranie próbek do badań mikrobiologicznych.
- ❖ Ewentualna dezynfekcja tlenkiem etylenu w komorze fumigacyjnej.
- ❖ Założenie dokumentacji opisowej i fotograficznej stanu obiektu przed konserwacją.
- ❖ Wykonanie pomiarów pH papieru.
- ❖ Wykonanie prób odpornościowych środków piśmienniczych.
- ❖ W przypadku konserwacji na bloku: oczyszczenie mechaniczne kart w bloku, demontaż wyklejek, pierwszej i ostatniej składki oraz wklejonych grafik i ich pełna konserwacja (kąpiel, pozostawienie do swobodnego wyschnięcia, zaklejenie przedarcia bibulką japońską, uzupełnienie ubytków papierem, planiowanie, suszenie, prasowanie).
- ❖ W przypadku pełnej konserwacji rozłożenie bloku na składki, demontaż oprawy, kapitałek oraz papieru doklejonego do grzbietu.
 - Oczyszczenie mechaniczne kart.
 - Kąpiele wodne (próby usuwania zacieków).
 - Badanie pH po kąpielach.
 - Zaklejenie strukturalne.
 - Sklejenie przedarcia i uzupełnienie ubytków.
 - Nawilżenie i prasowanie kart.
- ❖ Mikrofilmowanie i skanowanie.

- ❖ Uszycie bloku.
- ❖ Oczyszczenie skóry oprawy.
- ❖ Oczyszczenie, odkwaszenie, sklejenie, prostowanie tektur okładek, ewentualnie naprawa desek okładek.
- ❖ Naprawa lub wykonanie nowych kapitałek.
- ❖ Uzupełnienie ubytków skóry.
- ❖ Osadzenie bloku w oprawie.
- ❖ Uzupełnienie dokumentacji fotograficznej i opisowej po konserwacji.
- ❖ Wykonanie futerału lub pudła ochronnego.

W ramach projektu konserwacji poddano 88 starodruków, cennych dla dziedzictwa kulturowego Śląska, Polski i całej Europy. Niektóre z nich prezentujemy w Informatorze.

Druki Śląskie

Schwenckfeld Caspar - *Theorio Tropheum Silesiæ, in quo Animalium, hoc est, Quadrupedum, Reptilium, Avium, Piscium, Insectorum natura, vis & usus sex libris perstringuntur.* Lignicii: Impensis Davidis Alberti Bibliopolæ Vratisl.: (Imprimebat Nicolaus Sartorius), 1603-1604

Schwenckfeld Caspar (1563-1609) był filozofem, doktorem medycyny, botanikiem, humanistą, człowiekiem zaliczanym do najwybitniejszych osobowości śląskiego renesansu.

Urodził się w Gryfowie, studiował w Bazylei na wydziale medycyny i filozofii. W 1587 roku z tytułem doktora nauk medycznych powrócił do rodzinnego miasta, gdzie pracował jako lekarz miejski. Podobną funkcję pełnił od 1591 roku w Jeleniej Górze. Został też nadwornym lekarzem Schaffgotschów.

Jako lekarz interesował się nauką, badał lecznicze właściwości ziół oraz wód

Stan zachowania książki przed konserwacją: oprawa pergaminowa oderwana od bloku, pergamin zdeformowany i zabrudzony, z plamami wosku ze świec, ze śladami żerowania owadów (licznie wydrążone otwory i tunele). Największe uszkodzenia w obrębie grzbietu, pęknięte pergaminowe zwięzy i paski. Karty bloku zakurzone, zabrudzone, przebarwione, rozdarte z ubytkami spowodowanymi przez owady.

Leipzig: Inn Verlegung Zachar. Schurers, und Matth. Götzens
Buchhändler, 1625

Księgę zdołał piękny
frontispis z panoramą
Wrocławia.

personifikacjami: z lewej Męstwa z czeskim lwem, a z prawej Wiary ze śląskim orłem. W tympanonie umieszczono, podtrzymywany przez dwa putta, portret cesarza Ferdynanda II Habsburga. Frontispis wzbogacał dzieło, jednocześnie podkreślał prawa cesarza do Śląska.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: starodruk miał mocno zniszczoną oprawę, karty przedarte, zabrudzone, z ubytkami. Na kartach wtórnie dodanego rękopisu widoczne były filigrany papierni w Świdnicy – dzik i orzeł śląski z przepaską na piersi oraz wstęgą z napisem *Schweidnitz* i datą 1749. Data wskazuje, że brakujący fragment dzieła uzupełniono kartami ręcznie zapisanymi po 1749 roku.

Opitz Martin - *Opera Geist- und Weltlicher Gedichte, nebst beygefügtten vielen andern Tractaten so wohl Deutsch als Lateinisch*, Breslau: Verlegts Fesaias Fellgibel, 1690

Martin Opitz (1597-1639) urodził się w Bolesławcu, uczył się w gimnazjach we Wrocławiu i w Bytomiu Odrzańskim, następnie studiował we Frankfurcie nad Odrą i w Heidelbergu. Był tłumaczem, filozofem, prawnikiem, podróżnikiem, ale przede wszystkim historykiem oraz poetą i teoretykiem literatury. Jako dyplomata służył wielu panom, w tym Habsburgom (pełnił funkcję nadwornego poety u Ferdynanda II), a u króla Władysława IV Wazy był nadwornym historiografem i sekretarzem.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa pergaminowa mocno zabrudzona, pergamin lekko zdeformowany i pofalowany. Na przedniej okładzinie przy grzbiecie małe plamki. Tektury wygięte z tunelami wydrążonymi przez owady. Blok zabrudzony, z mocno przetartym pigmentem barwiącym krawędzie. Szycie zachowane w złym stanie; część składek wypadła z bloku. Na prawie wszystkich kartach były zacieki przy bocznej krawędzi.

Thebesius Georg - *Liegnitzische Jahr-Bücher: Worinnen so wohl die Merckwürdigkeiten dieser Stadt, Als auch die Geschichte der Piastischen Hertzoge in Schlesien*, Jauer: Gedruckt bey Johann Christoph Jungmannen, 1733

Thebesius Georg (1636-1688) urodził się w Legnicy, studiował w Wittenberdze prawo i historię, w Strasburgu otrzymał tytuł doktora prawa. Po odbyciu długiej podróży po Europie, od 1664 roku pracował w Legnicy jako sekretarz miejski, a w 1667 r. został wybrany do ratusza, z czasem powierzono mu stanowisko syndyka. Był też zwierzchnikiem najwyższej rady kościelnej. Jego główne dzieło jest kroniką Legnicy i księstwa legnicko-brzesko-wołowskiego, jak również historią rodziny książęcej, opisaną do końca XVI wieku. Po raz pierwszy dzieło wydrukowano dzięki świdnickiemu pastrowi Gottfriedowi Balthasarowi Scharffowi, który też napisał pierwszą biografię Thebesiusa.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: silne zanieczyszczenia powierzchniowe z zaciekami głównie na przedniej wyklejce i karcie tytułowej. Papier znacznie pociemniały, żółłony z licznymi przebarwieniami. Zbrązowienia głównie w partiach z tekstem. Na kartach przedarcia, drobne ubytki papieru oraz deformacje.

Fig. VIII. P. II. p. 78.

Fig. VII. P. II. p. 62.

Serhowsky sc.

Na karcie tytułowej podklejenia z papieru czerpanego. Ślady czerwonego zdobienia brzegów zachowane na bocznym obcięciu. Szycie w dobrym stanie, dzięki czemu blok był stabilny.

Tektury okładek zdeformowane i rozwarstwione na krawędziach i w narożnikach oraz zmechacone i wytarte. Skóra w złym stanie, przetarta w wielu miejscach do mizdry, z wieloma ubytkami i uszkodzeniami.

Starodruk 1764 st., G. Thebesius, Liengnitsche Jahr Bucher, 1732
– oczyszczanie na mokro karty tytułowej w bloku.

– oczyszczanie na mokro karty tytułowej w bloku.

– oczyszczanie na mokro karty tytułowej w bloku.

– oczyszczanie na mokro karty tytułowej w bloku.

– prostowanie karty tytułowej.

– podczas sklejania i uzupełniania ubytków karty.

Sammlung der wichtigsten und nöthigsten bisher aber noch nicht herausgegeben Kayser- und Königlichen auch Hertzoglichen Privilegien Statuten, Rescripten Pragmatischen sanctionen Des Landes Schlesien. Breslau, Leipzig u. Frankfurth: Buch=Läden, 1736

T.2 zawiera dokumenty z lat 1549-1731. Jest to zbiór najważniejszych dokumentów dotyczących Śląska, które po raz pierwszy opublikowane zostały w 1736 roku. Wśród nich znajdują się statuty cesarsko-królewskie oraz książęce przywileje.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: księga w oprawie pergaminowej, zżelatynizowanej, z plamami spowodowanymi przez mikroorganizmy. Deformacja okładki oraz wygięcie do góry, będące efektem skurczenia się skóry na grzbiecie. Blok księgi rozluźniony, po naprawach introligatorskich, karty silnie zagrzybione, częściowo wzmocnione łatami z papieru.

Zwizek Duchowny, albo Zebranie krotkie Nabozeństwa Przeświętnego Bractwa Jozefa S. Oblubieńca... przy Xiążęcym Klasztorze Jemielnickim Zakonu S. Ciestercyńskiego..., w Brzegu drukował Gotfryd Börner, 1763

W XVII w. na Śląsku, wraz z kontrreformacją, nastąpiła odnowa życia religijnego katolików. Jej przejawem było m.in. zakładanie bractw działających przy kościołach parafialnych lub zakonnych. Wśród powstałych konfraterni było bractwo św. Józefa. Jako pierwsze powstało na Dolnym Śląsku w 1669 r. przy opactwie cysterskim w Krzeszowie. Na Górnym Śląsku bractwo powstało w 1675 r. przy klasztorze cystersów w Jemielnicy, a jego założycielem był opat Casparus Ignatius Bartolomeus. Cele bractwa w Jemielnicy: rozwijanie nabożeństwa do św. Józefa, wzrost miłości do niego, a za jego pośrednictwem zwracanie się do Boga z różnymi prośbami, w tym o szczęśliwą godzinę śmierci.

Stan zachowania książeczki przed konserwacją: bez oprawy, w formie klocka wydawniczego, papier kart bardzo osłabiony, przebarwiony, puszysty, w wielu miejscach z ubytkami. Na kartach bardzo silne zabrudzenia powstałe podczas użytkowania i kontaktu papieru z brudnymi dłońmi. Intensywność niektórych zabrudzeń spowodowała nieczytelność tekstu. Szycie kart bloku zachowało się

w stanie szczątkowym. Niektóre karty bloku posiadały naprawy w postaci podklejeń papierem czerwonym.

Klose Samuel Benjamin - *Von Breslau. Dokumentirte Geschichte und Beschreibung. In. Briefen. B.1-2, Breslau: bey Wilhelm Gottlieb Korn, 1781*

Samuel Benjamin Klose (1730-1798) był nauczycielem i rektorem wrocławskiej szkoły Św. Ducha, bibliotekarzem biblioteki bernardyńskiej, archiwistą Archiwum Miejskiego. Całe swoje życie poświęcił badaniom dziejów Śląska, w szczególności jego stolicy. Drobiazgowość Klosego oraz sięganie do źródeł wynikały z antykwarycznych metod badawczych. Historyk łączył dorobek XVI - i XVII - wiecznego dziejopisarstwa śląskiego z historiografią oświeceniową. Klose, będąc przez 35 lat bibliotekarzem biblioteki bernardyńskiej, sam zgromadził też prywatną kolekcję, liczącą 4200 książek i 400 rękopisów.

W II tomie swojego dzieła opisał dzieje od roku 1163 do połowy XV wieku. O znaczeniu pracy Klosego może świadczyć opinia Estreichera: *Obszerne dzieło do historyi Śląska i Polski, gdy oba te kraje stanowiły jedno państwo. Mieści ono w sobie wiele szczegółów z kronik, dzieł drukowanych i ze źródeł archiwalnych poczerpniętych.*

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa w złym stanie, niestabilna, a papier, którym oklejono oprawę, z ubytkami, rozległymi przetarciami i typowymi zniszczeniami wokół krawędzi. Obie deski okładkowe mocno uszkodzone (spękane, rozszczepione i rozwarstwione). Karty bloku zabrudzone, z ubytkami, plamami o charakterze zacieków, przebarwione oraz zdeformowane. Większość oryginalnych materiałów i elementów księgi się zachowała.

Starodruk inw. 2061 st., S. B. Klose, Von Breslau. Dokumentirte Geschichte ..., 1781 – usuwanie zaplamień.

Sommersberg Friedrich Wilhelm - *Schlesien ein Königreich, eine noch zur Zeit ungedruckte Abhandlung...*, Breslau: bey Wilhelm Gottlieb Korn, 1784

Sommersberg Friedrich Wilhelm (1698-1756) był wrocławskim historykiem, kronikarzem, poetą, autorem traktatów z historiografii i genealogii. Od 1723 r. był członkiem Rady Miejskiej, a w 1747 roku został burmistrzem.

Stan zachowania książki przed konserwacją: karty mocno zabrudzone, poczerniałe, zakurzone, głównie przy krawędziach. Papier kart bardzo osłabiony mechanicznie, bibulasty. Szczególnie narażone na uszkodzenia mechaniczne były wystające czerpy papieru. Występowały liczne plamy i zacieki oraz zagięcia i rozdarcia przy krawędziach kart.

Polonika

Przyłuski Jakub - *Leges seu Statuta ac Privilegia Regni Poloniae...*, Kraków, 1553

Jakub Przyłuski (1512-1554) był prawnikiem, pisarzem politycznym, pisarzem grodzkim przemyskim, następnie krakowskim, a także poetą i tłumaczem (znał języki: grecki, łacinę i hebrajski). *Ustawy, statuty i przywileje Królestwa Polskiego...* drukował w swojej krakowskiej drukarni od 1551 do 1553 roku. Dzieło, składające się z sześciu ksiąg, wywarło duży wpływ na rozwój polskiego prawa, stało się głównym źródłem przepisów prawa zwyczajowego. Z dzieła Przyłuskiego korzystał Jan Herbut, tworząc kodyfikację prawa polskiego.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: brak grzbietu oprawy, która była przetarta, przesuszona i splekana. Blok księgi posiadał znaczne uszkodzenia mechaniczne w postaci przedarć i ubytków, dolne narożniki kart podklejono papierem czerpanym, a podklejenia w obrębie druku wykonano niestarannie, zakrywając znaczne partie tekstu. Kilkadziesiąt kart wyżłobiły owady, tworząc tunele.

Kromer Marcin - *De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX. Adiuncta est in fine, eiusdem autoris funebris Oratio, Sigismundi Regis uitam compendiose complexa,*

Bazylea: Per Ioannem Oporinum, 1555

Marcin Kromer (1512-1589) był wykształconym we Włoszech humanistą, doktorem obojga praw, dyplomata, sekretarzem Zygmunta I Starego i Zygmunta II Augusta, biskupem warmińskim, a jednocześnie historykiem, autorem wielu dzieł. „De origine ...” doprowadził do 1506 roku, a spisując dzieje Polski, korzystał z Długosza i Miechowity, sięgał również do źródeł zebranych na Wawelu. Na język polski dzieło przetłumaczył z łaciny Marcin Błażowski „O sprawach, dziejach i wszystkich innych potocznościach koronnych ksiąg XXX” (Kraków 1611 r.).

Na dawnego właściciela księgi – „Monasteri Cladrubiensis” - klasztor w Kladrubach na terenie Czech, wskazują zapiski wewnątrz księgi oraz zachowany na oprawie superekslibris klasztoru.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa - mocno zniszczona skóra z plamami po owadach, ze znacznymi ubytkami, częściowo nieczytelnymi tłoczeniami; blok księgi - zdeformowany i silnie osłabiony działaniem mikroorganizmów, na kartach zażółcenia, plamy grzybowe i zacieki. Na początkowych kartach starodruku zachowały się paski papieru czerpanego, świadczące o dawnej „konserwacji”.

Powodowski Hieronim - *Christologiae seu Sermonum de Christo, Cracoviae: in Officina Andreae Petricouij*, 1602

Hieronim Powodowski (1543 lub 1547 - 1613) był teologiem, kanonikiem poznańskim, gnieźnieńskim i krakowskim, a także pisarzem religijnym, autorem wielu pism polemicznych skierowanych przeciw braciom polskim.

Bardzo zły stan zachowania dzieła przed konserwacją: pergaminowa oprawa brudna i zdeformowana, pod wpływem wilgoci częściowo skurczona, zmechacona w środkowej części, papier zabrudzony i zażółcony, najbardziej przy krawędziach i narożnikach, ubytki kart w górnych narożnikach. Na kartach widoczne są filigrany papierni w Młodziejowicach.

Paweł Szczerbic (1552-1609) był prawnikiem, pisarzem i syndykiem lwowskim, sekretarzem królewskim, tłumaczem, autorem dzieł prawniczych. Studiował prawo na Akademii Krakowskiej i we Włoszech, po powrocie z podróży po Europie został nauczycielem dzieci na dworze Firlejów. Od 1570 r. pracował nad przekładem źródeł niemieckiego prawa miejskiego ("Speculum Saxonum", "Sachsenspiegel") oraz Weichbildu saskiego (Ius municipale). W 1577 zamieszkał we Lwowie, gdzie został miejskim pisarzem, a w 1580 r. powołano go na sydyka lwowskiego. We Lwowie założył drukarnię, uzyskując w 1578 r. od Stefana Batorego wyłączność na druk dzieł prawniczych.

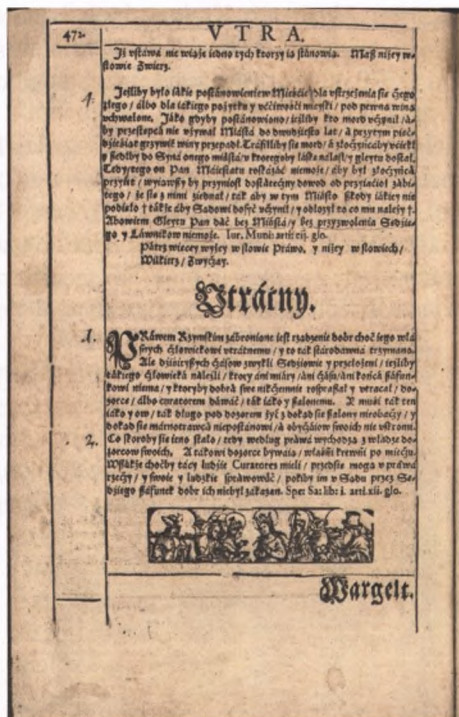
W 1581 roku wydał własnym sumptem: *Speculum Saxonum albo Prawo saskie y Maydburskie*, (dedykowane Janowi Zamoyskiemu), a także *Ius municipale*. To jest prawo miejskie (dedykowane Mikołajowi Firlejowi). W swoich pracach korzystał z oryginalnych tekstów niemieckich oraz z łacińskiego ich przekładu, dokonanego przez Mikołaja Jaskiera; wspierał się też wykładnią Bartłomieja Groickiego. Szczerbic usuwał niejasności, upraszczał i dostosowywał do potrzeb prawnych Rzeczypospolitej. *Speculum Saxonum* uporządkował alfabetycznie, dodając do hasła odsyłacze.

W 1582 r. w Krakowie,

w kancelarii królewskiej, Szczerbic objął stanowisko notariusza. W 1585 r. otrzymał szlachectwo i herb Zamoyskiego Jelita. W 1604 r. został kanonikiem warszawskim.

Prace Pawła Szczerbica, obok dzieł Groickiego, są podstawowym źródłem wiedzy na temat prawa miejskiego Pierwszej Rzeczypospolitej.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa współczesna typu półskórek. Blok zwarty lekko zdeformowany. Karty silnie zabrudzone z plamami i zaciekami. Liczne uszkodzenia mechaniczne, rozdarcia i podklejone ubytki, spoiny silnie zabrudzone. Obiekt ze śladami dawnej, niestarannej konserwacji.

Stanislai Lubienski Episcopi Plocensis - Opera Posthuma Historica, Historo-Politica Variisque Discursus, Epistolae, Et Aliquot Orationes ... Ab Executoribvs Testamenti ... ; Vita Auctoris reperitur ... Antverpiae : Apud Ioannem Meursium, 1643

Lubieński Stanisław (1574-1640) - biskup łucki, od 1627 r. biskup

płocki, podkanclerzy koronny, sekretarz królewski, mówca i dziejopis za czasów Zygmunta III. Po ukończeniu Kolegium Jezuickiego w Kaliszu studiował w Graz, Rzymie, Perugii, gdzie otrzymał tytuł doktora obojga praw. Był historykiem zaliczanym do najwybitniejszych w XVII wieku. Związany był z królem Zygmuntem III i obozem kontreformacji. W 1613 roku uporządkował archiwum na zamku w Krakowie, następnie administrował klasztorem w Tyńcu, gdzie jednocześnie zbierał materiały historyczne. Aktywnie działał na polu politycznym. Po łacinie napisał kronikę dokładnie opisującą

rokosz Zebrzydowskiego. Był człowiekiem o rozległych horyzontach, popierał oświatę, przyjaźnił się z Maciejem Kazimierzem Sarbiewskim.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: starodruk po zalaniu. Wszystkie karty bardzo silnie przebarwione, ciemnożółte, brązowe, różowe lub czarne plamy pokrywały około jednej trzeciej powierzchni, co wskazywało na poważną infekcję mikrobiologiczną. Papier silnie osłabiony, w miejscach przebarwień kruszył się i pudrował. Prace konserwatorskie utrudnione były z uwagi na to, że zalane fragmenty kart już wcześniej reperowano.

Większość kart miała rozległe ubytki papieru, zaklejone maszynowym papierem o niskim odczynie pH. Nieodpowiednio dobrany papier uzupełnień spowodował odkształcenia, narażając oryginalne karty na uszkodzenia mechaniczne. Usuwanie reperacji groziło rozwarstwieniem i kruszeniem się papieru. Oprawa starodruku, wykonana wtórnie, nie odwzorowywała pierwotnej oprawy.

Wartman Fridericus Sigismundus - *Polonia Suspirans* durch dien klagende Königin Polonia auff den Parnasso Apollini, Franckfurt am Mayn, 1656

Starodruk dotyczy dziejów Polski, zatargów polsko-szwedzkich za Zygmunta III, kwestii związanych z różnowiercami. Opinie o wydarzeniach relacjonuje Apollinowi Merkury. Na karcie tytułowej druku znajduje się pieczętka prostokątna z napisem: "Z Duplikatów Biblioteki XX Czartoryskich".

Bardzo zły stan zachowania starodruku przed konserwacją: oprawa była destruktem, karty posiadały mocne przebarwienia w partii tekstu, były przedarte, występowały ubytki (korytarzyki) wydrążone niegdyś przez owady.

Starodruk 241 st, Polonia Suspirans, 1656 – fragment zachowanej oprawy po demontażu.

Starodruk 241 st, Polonia Suspirans, 1656 – fragment kapitalki podczas prostowania.

Starodruk 241 st, Polonia Suspirans, 1656 – blok księgi po uszczyu w trakcie zaklejania grzbietu.

Starodruk 241 st, Polonia Suspirans, 1656 – blok księgi podczas prac introligatorskich.

Ładowski Maciej Marcyan - *Constytucye koronne y Wielkiego Xięstwa Litewskiego od roku Pańskiego 1550 do roku 1683*, W Warszawie: w Drukarni Collegium Scholarum Piarum, 1685

Maciej Marcyan Ładowski (1640-1715) był metrykantem kancelarii koronnej i pisarzem komisji do rewizji archiwum koronnego, od 1688 r. sekretarzem królewskim, autorem zbioru praw ułożonych w porządku alfabetycznym.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawiona we wtórną oprawę typu półskórek, tekturowe okładki kilkakrotnie oklejono papierem i fioletowym płótnem, grzbiet oklejono łatami, zakrywającymi ubytki skóry; blok księgi - papier zabrudzony i osłabiony przez wżery mikrobiologiczne, przy dolnej krawędzi bloku papier zbutwiały i kruszący się, zaplamiony, z plamami po suszeniu roślin pomiedzy niemal wszystkimi kartami książki.

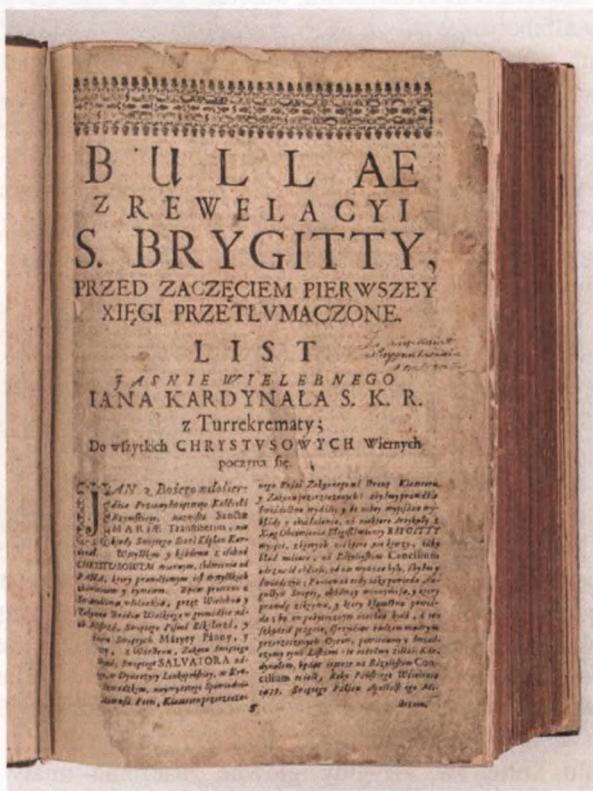
Skarby niebieskich tajemnic to iest Księgi Obiawienia Niebieskiego Świętej Matki Brygitty z rodzaju Królewskiego Xiężney Neryckiej ze Szwecyey Fundatorki Reguły S. Salvatora z łacinskich na polskie przełożone przez Zakonnika Braci Mnieyszych Oyców Bernardynów W Zamościu: w drukarni akademickiej, 1698

Na wyklejce znajdują się zapiski proveniencyjne: „ta książka należy do Śwista Piotra, ta książka należy do Jana Twardego”.

Św. Brygida (1302-1373) pochodziła z zamożnej rodziny szwedzkiej, od dziecka była bardzo pobożna, w 1349 r. przybyła do Rzymu, skąd odbyła wiele pielgrzymek do miejsc cudownych. Po śmierci jej ciało przewieziono do Szwecji i złożono w Vadstena, w klasztorze zorganizowanym przez jej córkę Katarzynę Szwedzką. Brygide ogłoszono świętą w 1391 roku.

Dla rozwoju kultu św. Brygidy główne znaczenie miały teksty objawień, spisane przez jej otoczenie. Brygida czczona była w kościele powszechnym, w Polsce szczególnie przez królową Jadwigę i Władysława Jagiełłę. Ukazało się ok. 20 łacińskich wydań objawień św. Brygidy, za najlepsze uchodzi to z 1628 roku, przełożone na język polski przez Bernarda Krupskiego jako *Skarby niebieskich tajemnic...*, wydane w Gdańsku w 1658 r. oraz w Zamościu w 1698 roku.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa skórzana - skóra zabrudzona, przetarta i zarysowana, tłoczenia złotem silnie przetarte; grzbiet z rozdarciami, oderwany od tylnej okładki. Widoczne ślady po owadach. Blok książki zwarty. Karty bardzo zabrudzone z licznymi rozdarciami, ubytkami na krawędziach,

Starodruk, inw. 387, stan po konserwacji.

zaciekami oraz plamami. Największe uszkodzenia mechaniczne na ostatnich dwudziestu kartach.

**Węgrzynowicz Antoni - *Nuptiae Agni, Gody Baranka Apokaliptycznego, Albo Kazania Ná Uroczyste Świętá, Pána Jezusowe, Nayswiętszey Panny, y Świętych Bozych,*
W Krakowie: w Drukárni Fránciszká Cezárego, 1711**

Węgrzynowicz Antoni (1658-1721) urodził się w Krakowie, nauki pobierał u dominikanów i na Akademii Krakowskiej, w 1675 roku wstąpił do zakonu reformatów, gdzie uczył braci teologii i filozofii. Był franciszkaninem, prowincjałem reformatów, kaznodzieją i pisarzem teologicznym. Działał w Zakliczynie nad Dunajcem i w Bieczu, następnie w wielu ośrodkach zakonnych między Lwowem a Krakowem, pełniąc różne funkcje. Odbył wiele podróży, m.in. pieszo, o żebraczym chlebie podróżował z Krakowa do Hiszpanii na kapitułę generalną swojego zakonu. Węgrzynowicz miał wiele zainteresowań; zajmował się rzeźbiarstwem, rytownictwem i malarstwem.

Jego duży dorobek pisarski obejmuje teksty teologiczne i dewocyjne, w tym drukowane zbiory polskojęzycznych i łacińskich kazań.

Znany głównie historykom Kościoła i teologom, uważany był przez nich za jednego z największych znawców mariologii oraz za jednego z najlepszych kaznodziejów-literatów. Wśród pism Węgrzynowicza na szczególną uwagę zasługują jego kazania

w języku polskim, efekt wieloletniej pracy kaznodziejsko-dydaktycznej. Wydawane były jako zbiory homilii poświęcone siedmiu grzechom głównym i siedmiu cnotom chrześcijańskim. Natomiast wśród historyków literatury nie cieszył się tak wielkim uznaniem; Karol Estreicher napisał: *Nie odróżniają się te kazania od innych kazań tej epoki swoim językiem; są bowiem pisane polszczyzną makaroniczną. Ten sam w nich rodzaj erudycji: obok tekstów Pisma Świętego egzemplia czerpane z drugiej ręki.*

Kazania *Nuptiae Agni. Gody Baranka apokaliptycznego* zawierają – w odniesieniu do Objawienia świętego Jana – cykl kazań skupionych wokół tematu apokaliptycznego wesela i jego uczestników, gdzie w kolejnych trzech częściach przedstawiono sprawy związane z: Oblubieńcem (w kazaniach na święta Jezusowe), strojem Oblubienicy (w kazaniach na święta Maryjne) i z gośćmi przybyłymi na tę uroczystość (w kazaniach o świętych Pańskich). Kaznodzieja, posilkując się pracami encyklopedycznymi, komentarzami biblijnymi, kompendiami i piśmiennictwem dla mówców kościelnych, wybrał odpowiednie treści z zakresu wiedzy przyrodoznawczej (w tym wiedzy tajemnej), aby złożyły się w spójny wywód. Stworzył cykl kazań, przekazujących treści duchowe w oparciu o właściwości dwunastu drogocennych kamieni, będących fundamentem Niebieskiego Jeruzalem, tradycyjnie związanego z imionami apostołów.

Stan zachowania starodruku przed konserwacją: silna deformacja skórzanego obleczenia (wysuszone i spękane) spowodowała skurczenie oprawy, która nie zabezpieczała bloku księgi. W obrębie bloku były rozległe zacieki, a karty miały drobne przedarcia, zagniecenia i ubytki. Niektóre ubytki niegdyś podklejono papierowymi łatanami. Papier księgi był osłabiony, zwłaszcza na marginesach.

Węgrzynowicz Antoni - *Syllabus Marianus Syllabarum consonantium seu discursus Concionatorij, in quibus Scripturaliter, Figuraliter, Doctoraliter, Miraculose, Historice...*, Leopoli: Typis S.R.M. Confraternitatis SSS. Trinitatis, 1717

Węgrzynowicz, jako znawca mariologii, zawarł swoje poglądy w dziełach *Alphabetum Immaculatae Conceptionis SS. Virginis Mariae*, wydanym w Krakowie 1710 r. oraz w *Syllabus Marianus*, wydanym we Lwowie 1717 r. Zgodnie z duchem epoki baroku w *Alphabetum* omówił różne tytuły Matki Najświętszej w oparciu o teksty Pisma Świętego i naukę Ojców Kościoła, wykładając ich sens doktrynalny, figuralny i mistyczny. W *Syllabus Marianus* przeprowadził badania teologiczne dotyczące wszechpośrednictwa Najświętszej Maryi Panny.

Z lewej strony wieńca budynek, z prawej lew leżący u stóp trzech pagórków"; na końcu indeksów drzeworyt z przedstawieniem prasy drukarskiej, trzema drukarzami. Podpis: *lucem dabit atra fulgio*.

Księgę zdobią trzy ryciny: frontispis "Syllabus Marianus", sygnowany: od lewej: inv. Author operis, del. Carol Preus, sculp. J. Tscherning; karta tytułowa, według opisu Estreichera: "Tu licha rycinka: na pierwszym planie 2 aniołków podtrzymuje wieniec, w którego środku mieści się w płomykach trójkąt, a w nim serce. Pod ryciną napis: Fulget ubiq; Trias.

Dzieło zachowało się w okładkach z wielobarwnego ozdobnego papieru, z odcisniętymi wzorami roślinnymi.

Zły stan zachowania starodruku przed konserwacją: karty zakurzone i zabrudzone, szczególnie w narożnikach, ponadto zażółcone, przebarwione i z zaciekami. Wiele kart z silną deformacją, z narożnikami zmechanicznymi i pozaginanymi.

Miękka oprawa makulaturowa rozwarstwiona, z ubytkami i przetarciami w narożnikach i wokół krawędzi. Papier oklejkowy silnie poprzecierany z wieloma przedarciami i ubytkami. Pergamin wzmacniający narożniki zachowany fragmentarycznie. Skóra grzbietu popękana.

Newerani Protazy - Ozdoba Kościoła Katolickiego to iest Ceremonie, których Kościół S. w wszelkich okolicznościach zwykł zażywać,

We Lwowie: w Drukarni Pawła Józefa Gołczewskiego, 1739

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa poważnie uszkodzona – zdeformowana, ścignięta, sztywna, spękana; papier – osłabiony, miękki i puszysty, karty bardzo zabrudzone, z zaciekami i ubytkami papieru spowodowanymi żerowaniem owadów.

Między kartami księgi znaleziono święty obrazek i wycinankę w kształcie serca, a także zasuszony kwiatek, które po oczyszczeniu, w kieszonce naklejono od wewnętrznej strony tylnej okładki.

Starodruk 2489 st., R. Newerani, Ozdoba Kościoła katolickiego..., 1739. Stan po konserwacji.

Starodruk 2489 st., P. Newerani, Ozdoba Kościoła..., 1739.
W trakcie demontażu oprawy.

Starodruk 2489 st., P. Newerani, Ozdoba Kościoła..., 1739.
Karty po zdemontowaniu bloku.

Starodruk 2489 st., P. Newerani, Ozdoba Kościoła..., 1739. Karty w trakcie zaklejania strukturalnego metylcelulozą.

Starodruk 2489 st., P. Newerani, Ozdoba Kościoła..., 1739.
Karty przygotowane do szycia.

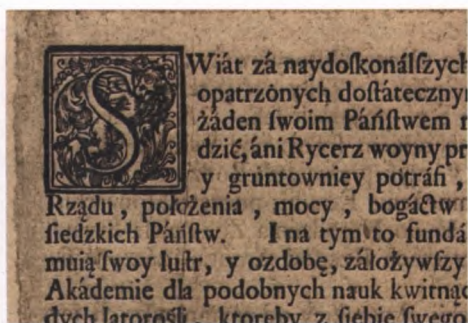
Starodruk 2489 st., P. Newerani, Ozdoba Kościoła..., 1739.
Blok po uszyciu.

Łubieński Władysław Aleksander, *Świat We Wszystkich Swoich Częściach Większych Y Mniejszych: To Iest W Europie, Azyi, Affryce y Ameryce, W Monarchiach, Krolestwach, Xięstwach, Prowincyach, Wyspach, y Miastach. Geograficznie, Chronologicznie y Historycznie Okryślony Opisanem Religii, Rządów, Rewolucyi, Praw [...] Przyozdobiony.*

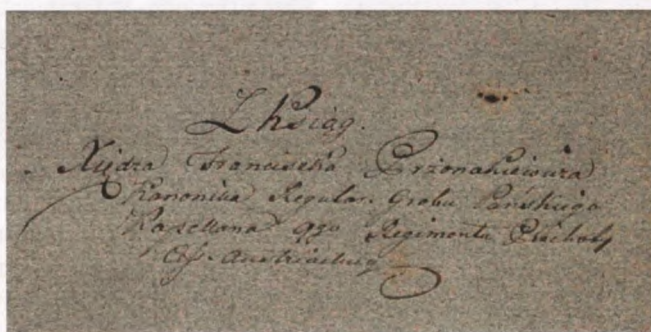
Wrocław: Do Druku Wrocławskiej w Śląsku Akademii Societatis Jesu [...] Podany, 1740

Władysław Aleksander Łubieński (1703-1767) urodził się w Iwanowicach, uczył się w szkole jezuickiej w Kaliszu. W 1720 r. wstąpił do łowickiego seminarium duchownego i kolegium jezuitów w Kaliszu. Na Uniwersytecie Krakowskim studiował teologię i prawo kanoniczne. Dzięki licznym podróżom po Europie zdobył szeroką wiedzę o świecie. Świecenia kapłańskie przyjął w 1727 roku, od 1740 r. był pisarzem wielkim koronnym na dworze Wettynów. W 1759 r. został arcybiskupem gnieźnieńskim. Pisał książki o tematyce teologicznej, prace o charakterze encyklopedycznym.

Stan zachowania książki przed konserwacją: skóra oprawy źle zachowana (przesuszona, przetarta, z tendencją do kruszenia się), blok niestabilny, wiele składek wysuniętych, karty zakurzone i zabrudzone, z plamami i przebarwieniami, papier kart osłabiony strukturalnie, zmechacony i bibulasty. Występowały nieliczne zacieki, plamy od rdzy, zachłapania woskiem oraz skupiska ciemnobrązowych zanieczyszczeń, które przebarwiły strukturę papieru. W bloku książki było wiele drobnych przedarc i ubytków, część z nich powstała na skutek żerowania larw owadów. Na początkowych i ostatnich kartach zachowały się dawne reperacje w postaci podklejeń wykonanych papierem czerpanym. Czerwone barwienie brzegów było poprzecierane. Jedyna zachowana w księdze rozkładana miedziorytnicza mapa miała podklejenia, uszkodzenia i plamy.

W księdze zachowały się zapiski proveniencyjne: "Z Ksiąg Xiędza Franciszka Przonakiewicza Kanonika Regular. Grobu Pańskiego Kapellana 9go Regimentu Piechoty Cess. Austrackiego".

W kręgu antyku i renesansu

Erasmus Rotterdamus - *Opus de Conscribentis*, Coloniae: Ioannes Gymnicus excudebat, Kolonia, 1537

współoprawne z: Agrippa Enricus, *De incertitudine et vanitate scientiarum*, Coloniae, 1539

Erazm z Rotterdamu (1466-1536) był niderlandzkim pedagogiem, filozofem, jednym z głównych humanistów renesansowych i popularyzatorem kultury antycznej. Był pisarzem i myślicielem chrześcijańskim, a także duchownym katolickim.

W książce występują zapiski proveniencyjne: 1. Joannes Rimer[us] Nissen[is] me iure tenet; Joannes Rimerus est heres meus; 2. Generosus pater mihi ...Johannes Bobles Anno Christi 1604.

Stan zachowania starodruku przed konserwacją: oprawa - skóra zabrudzona, złuszczone, z przetarciami i ubytkami w narożnikach i przy krawędziach, w deskach oprawy otwory po owadach; blok książki zdeformowany,

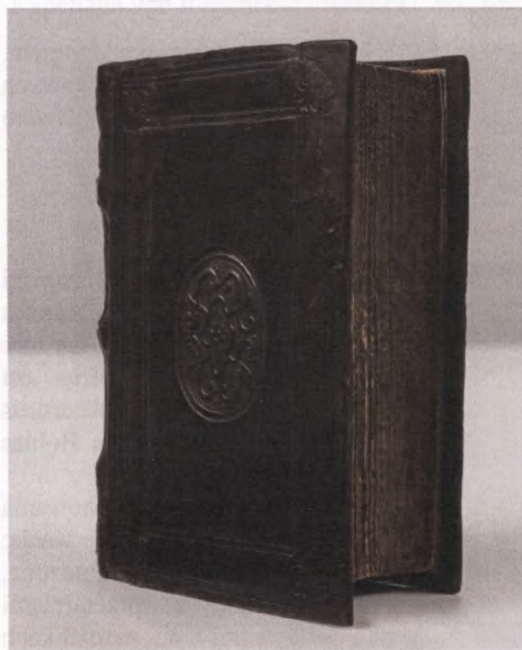
z wysuwającymi się zabrudzonymi kartami, karty z zaciekami, niektóre zaplamione woskiem.

Starodruk zdobią piękne drzeworytowe ilustracje, w tym inicjały.

Petrarca Francesco - *De remediis utriusque Fortunae Libri II. In quorum priore prospera fortuna refutatur, in posteriore vero aduersa defenditur* ...,

Lugduni: Apud Carolum Pesnot, 1585

Francesco Petrarca (1304-1374) był duchownym i dyplomatą papieskim w Awinionie, twórcą renesansowej poezji miłosnej. Pisał po łacinie i włosku. Za swoją twórczość literacką otrzymał wieniec laurowy. "O postępowaniu w dobrej i złej doli" to zbiór 253 dialogów przedstawiających stoicką postawę wobec losu.

Stan zachowania starodruku przed konserwacją: oprawa – skóra w złym stanie, na okładkach liczne uszkodzenia i przetarcia, grzbiet przetarty z ubytkami na zwiężach, kapitałki uszkodzone; blok – karty pożółkłe, na części z nich pęknięcia powstałe w trakcie zbyt ścisłego szycia.

Starodruk wewnątrz zdobią drzeworytowe inicjały i winiety, a na brązowej skórze

okładki wytłoczono w centralnej części owalną plakietę, w narożnikach zaś lilie. Obciążenia bloku są złożone i puncowane.

Plautus Titus Maccius, *Fabulae Superstites XX. Ex recensione Dousica, Recens Magno Studio Et Quanta Fieri Potuit, Accurata diligentia editae*, Francofurti: Excudebat Ioannes Saurius: impensis Petri Kopffij, 1598

Plaut (ok.250 – 184 p.n.e.) był najwybitniejszym komedio-pisarzem rzymskim. Przerabiał komedie Menandra, Difilosa i Filemona. Plaut używał języka wzorowanego na mowie potocznej, do swoich komedii wprowadził wiele elementów z życia współczesnego mu Rzymu.

Stan zachowania starodruku przed konserwacją: oprawa - pergaminowa, wiązana na paski, zdeformowana, sztywna, mocno zabrudzona, z przebarwieniami i plamą po farbie,

z ubytkiem w górnej części, spowodowanym działalnością owadów; blok książki - zabrudzony i zdeformowany, z przedartymi kartami, ze śladami zacieków.

Ozdobą starodruku jest pergaminowa oprawa, której okładki posiadają tłoczenia o motywach kwiatowych – w części centralnej znajduje się plakieta, a w narożnikach cztery kwiatowe ozdobniki. Całość okalają wykonane radełkiem ramki, w tym środkowa ramka w formie ozdobnego pasa z motywem kwiatowym.

Giovio Paolo - *Dell'Istorie Del Suo Tempo Tradotta per M. Lodovico Domenichi*

In Vinegia: Appresso Domenico De' Farri, 1556

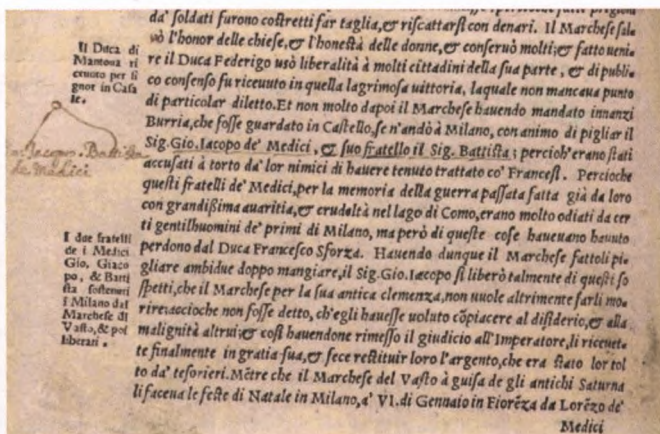
Jovius Paulus (1483-1552) był włoskim lekarzem, humanistą, historykiem, biografem, kolekcjonerem (posiadał kolekcję portretów i starożytności) i biskupem Nocery od 1528 r. Studiował medycynę w Padwie i Pawii, gdzie otrzymał doktorat. Podczas podróży po Europie poznał papieża Leona X, który sprowadził go do Rzymu, a w 1517 roku został osobistym lekarzem Julio Medici (przyszłego papieża Klemensa VII).

Wkrótce porzucił medycynę dla zainteresowań filozoficznych, literackich i historycznych. Zasłynął jako autor dwutomowego dzieła historycznego *Dell' Istorie del suo tempo*, w którym opisał wydarzenia od najazdu Karola VIII w 1494 do 1547 roku. W swojej pracy wzorował się na *Ab urbe condita*, dziele Liwiusza. W *Historii swoich czasów* nawiązywał, między innymi, do rozłamu spowodowanego wystąpieniem Lutra, a inwazję francuską na Półwysep Apeniński w 1494 r. uznał za początek ruiny gospodarczej i politycznej Włoch. Pisał też o zagrożeniu ze strony Imperium Osmańskiego. Jovius uważał siebie za wyrocznię w sprawach języka łacińskiego. Jego dzieło, wprawdzie napisanemu błyskotliwą, elegancką łaciną, zarzuca się brak głębi historycznej i przemilczanie wielu kwestii, co wynikało z obawy przed zrażeniem do siebie przyjaciół. Wersja łacińska dzieła wydana została w 1550 i 1552 r. przez drukarza książęcego Lorenzo Torrentino. Równolegle wydano przekład na język włoski, dokonany przez Lodovico Domenichiego.

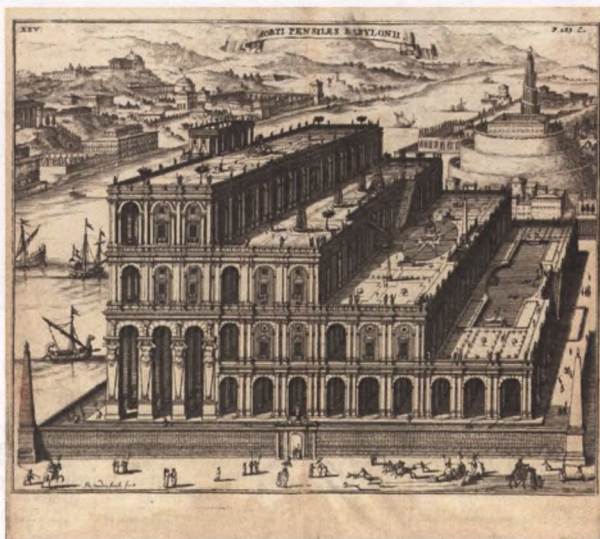
Stan zachowania ksiąg przed konserwacją: oprawa pergaminowa (t.I) w bardzo złym stanie. Pergamin zabrudzony, poprzecierany, rozdarty wzdłuż przegubów i krawędzi okładek, z powodu zmian wilgotności sfalowany, częściowo zeszytywniały i zdeformowany z rozległymi zażółceniami, ubytki pergaminu niegdyś zostały podklejone skórzanymi łatami. Nietrwała papierowa oprawa (t.II) zachowała się częściowo, a odsłonięty grzbiet bloku był narażony na uszkodzenia mechaniczne. Pergaminowe i skórzane wiązania obu tomów zachowały się fragmentarycznie. Szycie bloku wcześniej było kilkakrotnie reperowane, a poprzerywane przeguby kart pierwszych i ostatnich składek wzmocniono paskami wtórnie wykorzystanego papieru czerpanego. Księgi były pozalewane; na każdej karcie - zdeformowanej, bibulastej, widoczne liczne zacieki i plamy pochodzenia microbiologicznego.

Rufus, Curtius Quintus - De Rebus Alexandri Magni: Cum Commentario perpetuo & Indice absolutissimo...; Quibus accedunt Motteuayeri de Curtio Dissertatio: Freinsheimii Supplementa: Figuræ ex Veterum Monumentis ad historiam, Ultrajecti: Apud Franciscum Halma, 1685

Kwintus Kurcjusz Rufus, uczeń szkół retorycznych, napisał *Historię Aleksandra Wielkiego* w połowie I w. n.e. Utwór zaliczający się do gatunku historiografii starożytnej ma wiele elementów powieściowych, nowelistycznych. Słynna wyprawa Aleksandra oraz sama postać wodza były idealnym tematem dla historiografów. Ze względu na to, że z licznych opracowań wyprawy Aleksandra zachowały się tylko fragmenty, cytaty i wzmianki, tak ważne jest dzieło Rufusa. Napisał je w dziesięciu księgach, z czego dwie pierwsze nie zachowały się, a piąta, szósta i dziesiąta mają znaczne luki. Sam Rufus określił swoje dzieło jako przekład, ponadto podkreślał, że zebrał wszystko, co się zachowało. W swoim dziele Rufus ukazywał wielkie zdolności i zalety Aleksandra, ale podkreślał też jego wady, które ostatecznie zgubiły władcę. Wartość utworu Rufusa głównie polega na odnotowaniu i przekazaniu różnych wersji w opisywaniu postaci Aleksandra w historiografii hellenistycznej. Rufus używał języka ozdobnego, a w treść wplatał liczne mowy i rozbudowane struktury narracyjne, które określa się jako nowele typu historiograficznego.

W tekście znajdują się całostronicowe grafiki wykonane w technice akwaforty, sygnowane: "Joh. van den Avele fecit". Również sygnowany jest frontispis: "G. Hoet invenit Iohan van den Avelen fecit aquaforti". Ponadto przed poszczególnymi rozdziałami zamieszczono ozdobne inicjały wpisane w prostokąt z plecionki roślinnej. Kolejne rozdziały kończą finaliki.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa pergaminowa zabrudzona, okładki tekturowe - przednia oderwana od bloku książki. Pęknięcia pergaminu w grzbiecie. Blok książki osłabiony i zdeformowany, wzdłuż prawej i dolnej krawędzi kart liczne zacieki. Krawędzie wysuniętych poza blok kart poszarpane i z ubytkami. Narożniki poszczególnych stron pozaginane. Pojedyncze karty uszkodzone, z drobnymi ubytkami. Silnie uszkodzone całostronicowe grafiki.

W kręgu Biblii i wiary

Cyryl Jerozolimski - *Sancti patris nostri Cyrilli Archiepiscopi Hierosolymorum Catecheses illuminatorum Hierosolymis XVIII et quinque Mystagogicae... Joanne Grodecio P et I.V.D. Decano Glogoviensi, Vratislaviensi Varmiensiue; Canonico, interprete Coloniae: Apud Maternum Cholinum, 1564*

Cyryl Jerozolimski (313-386) - teolog, doktor Kościoła, biskup Jerozolimy, trzykrotnie zsyłany na wygnanie z powodu zdecydowanej postawy wobec arian. Był autorem 24 katechez, podzielonych na dwie grupy: 18 Katechez skierowanych do fotidzomenoi, czyli do tych, którzy mieli przyjąć „oświecenie” (fotismos), czyli chrzest, w najbliższe święta Wielkanocy. W katechezie pierwszej mówi o przygotowaniu do chrztu, zachęca do lektury Pisma Świętego, porzucenia trosk ziemskich oraz pogodzenia się z wrogami. W drugiej mówi o pokucie i odpuszczeniu grzechów, o szatanie i jego zasadzkach. W trzeciej o chrzcie, zbawieniu, rycie chrzcielnym, jego znaczeniu i skutkach. W czwartej streszcza naukę chrześcijańską. Piąta dotyczy wiary. W kolejnych dwunastu (6-18) wyklada poszczególne artykuły Jerozolimskiego wyznania wiary. Pięć katechez mistagogicznych zawiera opis i wyjaśnienie ceremonii liturgicznych, związanych z przyjęciem trzech sakramentów: chrztu, bierzmowania oraz Eucharystii. W 24 katechezach Cyryla znajduje się ponad 1200 cytatów z Pisma Świętego.

Pierwszego tłumaczenia katechez Cyryla Jerozolimskiego z języka greckiego na łacinę dokonał Polak Jan Grodecki (1525-1574). Tytuł doktora obojga praw otrzymał w Rzymie. W 1560 r. został kanonikiem ołomunieckim, następnie warmińskim, wrocławskim, a w 1572 r. wyświęcono go na biskupa w Ołomuńcu. Tam też założył kolegium jezuickie, które dało początek Akademii.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: bez oprawy, rozerwane i popękane szycie bloku, brak związków, brak kapitałek, karty pofalowane, porozdzierane i popękane, narożniki pozaginane lub urwane.

Marullus Marcus - *Evangelistarium M. Maruli Spalaten. opus vere eva[n]gelicum, sub fidei, spei & charitatis titulis in septem libros partitum...*

Coloniae: Apud Heronem Alopecium: aere & impensa Godefridi Hittorpij, 1532

Marulić Marko (1450-1524), znany jako Marullus Marcus, urodził się w Splicie, gdzie powrócił po studiach prawniczych na uniwersytecie w Padwie. Pracował jako sędzia, ale sławę osiągnął dzięki swoim dziełom łacińskim, które przetłumaczono na wiele języków europejskich i drukowano w XVI oraz XVII wieku. Był poetą dalmatyńskiego renesansu. W swoich pracach inspirował się Biblią, tekstami pisarzy antycznych i chrześcijańskich hagiografów.

Tłumaczył na chorwacki Petrarcę i Dantego. Znany był z aktywnej działalności przeciwko Turkom, którzy zaatakowali ziemie chorwackie.

Evangelistarium to traktat na temat zasad etycznych. Tytuł dzieła umieszczono w ozdobnej ramie drzeworytowej o motywach architektoniczno-figuralnych. Księgę oprawiono w brązową skórę ozdobioną ślepymi tłoczeniami, na przedniej okładzinie przy górnej krawędzi wytłoczono napis:

„EVANGE MARCI MARULI”.

W części centralnej umieszczono podpisane wizerunki wraz z atrybutami Apollina oraz trzech muz - Calliope, Thalii i Euterpe. Po bokach i u dołu znajduje się bordiura z wkomponowanymi w tonda przedstawieniami portretowymi i naprzemiennie tarczami herbowymi. Na tylnej okładzinie w części centralnej przedstawiono Ewangelistów, a dookoła wytłoczono powtarzające się przedstawienia Apollina i czterech muz: Euterpe, Terpsichore, Calliope i Thalii.

W księdze występują proveniencje, wskazujące na byłych właścicieli: 1. Joannis Ca[....]; 2. Benedict Dembowski Decanus Chelmen[is] 1582; 3. Viscznien. Eccl[esiæ]; 4. Joannes Jaslikowßkÿ Stanislaus Jaslikowskÿ Jacobus Jaslikowskÿ Anno Domini; Jakobus Jaslikowsky.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: uszkodzona oprawa - skóra rozdarta oraz zdeformowana na grzbiecie, z ubytkami na dolnej krawędzi, rozdarciami na przegubach. Brak dolnej zapinki oprawy, a górna zachowana fragmentarycznie, bez haczyka. Skórzane paski mocujące zapięcia: dolny zachowany szczątkowo, a górny o kruchej skórze - w bardzo złym stanie. Kapitałki zakurzone, o wysnuwających się po bokach nitkach. Powierzchnia oprawy zabrudzona, z mechanicznymi uszkodzeniami lica. Blok zwarty, szycie zachowane. Papier zdeformowany i zabrudzony. Dolne obcięcie księgi silnie zabrudzone i przebarwione. Od strony grzbietu widoczny zaciek, biegnący przez blok księgi.

**Luther Martin - Hauspostill Doct. Martini Luther, von
Furnemesten Festen durchs Jar.**

Wittenberg : Gedruckt durch Hans Lufft, 1547

Martin Luther (1483-1546) w 1501 roku rozpoczął studia na uniwersytecie w Erfurcie; początkowo na wydziale nauk wyzwolonych, które ukończył 1505 r. jako magister filozofii, a następnie na wydziale prawa. W 1505 r. Marcin Luter wstąpił do zakonu augustianów w Erfurcie, a po przeniesieniu do Wittenbergi objął stanowisko wykładowcy filozofii moralnej na nowo założonym uniwersytecie. Był też doktorem teologii i profesorem egzegezy biblijnej. Przebywając w klasztorze, Luter przeszedł duchową transformację. Zaczynając nowicjat, był zagorzałym katolikiem, z czasem zaczął tracić wiarę i wątpić w słuszność postępowania hierarchów kościelnych. Kiedy odchodził z klasztoru, był już znanym reformatorem. Zaczął pisać swoje pisma, w których krytykował odpusty, kupowane przez chrześcijan dla zagwarantowania sobie odpuszczenia grzechów i zbawienia. Znany jest przede wszystkim jako inicjator Reformacji i autor 95. tez potępiających odpusty i nadużycia z nimi związane (1517 r.).

Luter dokonał przekładu Biblii na niemiecki, stosując słownictwo bliskie językowi mówionemu, potocznemu. Stworzył ponadregionalny niemiecki język literacki. Luter uznawany jest nie tylko za twórcę współczesnego niemieckiego języka, lecz także za twórcę podstaw filologii języków nowożytnych.

Postylla domowa jest zbiorem 64 kazań wygłoszonych z okazji świąt roku kościelnego przez reformatora Marcina Lutra. Kazania te Luter wygłaszał w latach 1532-1534 w swoim domu, do grona najbliższych, domowników i przyjaciół. Spisał je sekretarz Lutra, Veit Dietrich. Pierwszy raz dzieło wydano 3 grudnia 1544 roku. Księgę ilustrują drzeworyty - karta tytułowa, a także w tekście 87 drzeworytów oraz liczne inicjały. Drzeworyty o treści biblijnej wykonane zostały przez zaprzyjaźnionego z Lutrem Lucasa Cranacha oraz związanych z artystą grafików.

W księdze, na wyklejkach i czystych kartach spisano obszerną kronikę rodziny Rauchschildel, obejmującą lata 1688-1902.

Biblia, Das ist: Die gantz Heilige Schrifft, deß Alten und Neuen Testaments: Wie solche von Herrn Doctor Martin Luther Seel. Im Jahr Christi 1522. in unsere Teutsche Mutter-Sprach zu übersetzen angefangen, Anno 1534. zu End gebracht..., Nürnberg: In Verlegung Johann Andreae Endters Seel. Sohn und Erben, 1706

Biblia Lutra, tzw. Biblia Dilherra (nazwa nawiązuje do autora przedmowy, norymberskiego pastora Johanna Dilherra, żyjącego w latach 1604-1669).

Księgę zdobią liczne drzeworyty wkomponowane w tekst po jednym lub dwa na wielu stronach dzieła, a także okazałe inicjały. Są też całostronicowe miedzioryty z przedstawieniem Lutra wraz z członkami rodziny (w tym sygnowany: Lucas Cranach delineavit; E. Nunzer fc. et sc.), ponadto frontispisy poprzedzające części Biblii, niektóre sygnowane przez Jos. von Montalegre.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: karty bloku rozdarte, zakurzone, głównie grzbieity składek i krawędzie. Papier ściemniał i zwiotczał, tracąc wytrzymałość mechaniczną.

Na kartach widoczne: zacieki, zwłaszcza przy grzbiecie i przy krawędziach, gdzie nastąpiła migracja pigmentu użytego do barwienia, plamki foksingowe, tłuste plamy oraz zabrudzenia wynikające z intensywnego korzystania z Biblii. Księgę "zdobiły" też fragmenty roślin, nici i papieru oraz zasuszone owady, które niegdyś wyłobiły tuneliki.

Z oryginalnych okładek zachowała się tylko przednia. Obleczenie zachowało się częściowo: na grzbiecie i przedniej okładzinie. Skóra była przesuszona, sztywna, krucha, pozbawiona elastyczności. Oryginalny kolor skóry widoczny był tylko pod okuciami i na zagięciach pod wyklejką. Można przypuszczać, że oprawa została w pewnym momencie zabarwiona, o czym świadczy jednolitość, natężenie i połysk obecnego brązowego koloru skóry w porównaniu z odsłoniętymi fragmentami skóry spod okuć.

Topiarius Aegidius (Prielee Gilles) - *Conciones in Evangelia et Epistolas, quae Festis totius diebus populo in Ecclesia*, Antwerpiae: Apud Antonium Tilenium Brechtanum : (Ex officina Christophori Plantini), 1581

Gillis van den Prielee, znany jako Aegidius Topiarius, był dominikaninem. Urodził się na początku XVI wieku w Aspelaer, flamandzkiej wiosce niedaleko Ninove. Świecenia otrzymał w Anvers w 1529 roku, zasłynął jako kaznodzieja w Brabancji i Flandrii.

Starodruk 1822 st, *Conciones in evangelia* ..., 1568. Skorodowane okucie służące do zabezpieczenia książki przed kradzieżą.

Starodruk 1822 st, *Conciones in evangelia* ..., 1568. Uszkodzony brzeg desek oprawy.

Starodruk 1822 st, *Conciones in evangelia* ..., 1568. Pęknięte deski oprawy.

Stan zachowania starodruku przed konserwacją: oprawa - tak skóra, jak i deski okładkowe posiadały ubytki spowodowane przetarciami i żerowaniem owadów, przednia deska złamana była w połowie; blok książki - karty zabrudzone, głównie w narożnikach, wyklejki osłabione, zaplamione oraz rozdarte.

Ozdobą starodruku jest oprawa, której brązowe skórzane okładki posiadają ślepe tłoczenia, pokrywające całą powierzchnię. Mają formę linii, ornamentów roślinnych, przedstawień figuratywnych.

Na tylnej okładce widoczne są wizerunki postaci mitologicznych i biblijnych. Oprawa posiada dwie mosiężne zapinki, a także okucie, które przy pomocy łańcucha zabezpieczało książkę przed kradzieżą. Jest to jedyny w zbiorach Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu przykład książki łańcuchowej (liber catenatus). Dzieło należało do kilku właścicieli, o czym

świadczą zapiski proveniencyjne. 1. Albertus a Rawa Antiq[ua] Vicep[raepos]itus Eccl[esi]ae Coll[e]g[ia]e Lowicien[sis] ac Parochus Kocierzewien[sem] hunc libellum possidet. Cum amisc suis; 2. Liber Eccl[esi]ar Star[...?]; 3. R[evere]ndiss. D. Andreas Rychlicki Suffrag. Posna[niens] Conventui Posnan. Fr[at]rum Ord. Franc. dedit A. D. 1606 Die 22 Novemb.;

Warto wspomnieć, że w 1606 roku dzieło było własnością Andrzeja Rychlickiego, sufragana poznańskiego, znanego z aktywności duszpasterskiej doktora teologii i prawa kanonicznego, właściciela dużej biblioteki.

Pauli de Palacio Granatensis - *Enarrationes In Sacrosanctum Jesu Christi Evangelium secundum Matthaeum*, Constantiæ: Excudit Nicolaus Kalt, 1612.

Paulus de Palacio, czyli Pablo Palacios de Salazar (zm.1582 r.), był doktorem teologii z Granady, przeorem kościoła Matki Boskiej w Vila Verde dos Francos w Portugalii, kaznodzieją kardynała Don Henrique, profesorem na Uniwersytecie w Lizbonie.

Starodruk 1991 str., *Enarrationes* (...), Paulus de Palacio, po 1564 – stan po konserwacji.

Dzieło *Enarrationes in sacrosanctum Jesu Christi Evangelium Secundum Matthaeum*, po raz pierwszy wydane w 1564 roku, miało wiele edycji.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa pergaminowa bardzo uszkodzona przez infekcję mikrobiologiczną, która rozwinęła się na skutek zalania. Pergamin oprawy w partiach objętych infekcją uległ silnemu zżelatynizowaniu, stał się sztywny, zdeformowany i skurczony. Skurczenie pergaminu oprawy spowodowało zmniejszenie się górnej okładki, która w całości nie pokrywała bloku księgi. Karty były zakurzone, zabrudzone i przebarwione, rozdarte, pęknięte oraz pozaginane, w wielu miejscach z ubytkami spowodowanymi żerowaniem owadów. Na kartach występowały liczne i rozległe zacieki powstałe w wyniku zalania. Karty z papieru gorszej jakości były przebarwione i pożółkłe, natomiast karty z papieru lepszej jakości nie uległy zażółceniu. Pomiędzy kartami bloku zachowały się zakładki wykonane z podartego rękopisu, napisanego na papierze czerpanym.

Velloso Luca - *Juditha. Commentariis paraeneticis adornata. Nunc primum lucem videt.*

Lugduni: Sumptibus Laurentij Anisson, 1649 r.

Luca Velloso był teologiem jezuickim (XVI - XVII w.), magistrem literatury sakralnej na Uniwersytecie w Coimbra (*Theologo Societatis Iesu ac Magistro sacrarum literarum in Collegio Conimbricensi*)

Księgę zdobią liczne drzeworyty w postaci winiet, finalików i ozdobnych inicjałów. Dekoracyjny frontispis wykonał Nicolas Auroux. Na barokowej budowli widzimy postacie z Biblii - na filarach stoją: z lewej strony Joachim, z prawej Izajasz, a w środku nad tytułem dzieła umieszczono postać Judyty trzymającej miecz i głowę Holofernesa. Nad Judytą w medalion, z obu stron podtrzymywany przez dwa cherubiny z gałązkami, wkomponowano wizerunek Maryi. Całej scenie przyglądają się dwa anioły leżące na dachu budowli i trzymające liście palmowe. Na dole frontispisu dwa cherubiny podtrzymują medalion z adresem wydawniczym.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: pergaminowa oprawa skurczona i częściowo żelatynizowana z powodu zalania wodą, krawędzie wywinęte z pęknięciami i drobnymi ubytkami. Papierowa okładzina i karty kompatywek w miejscu zalania były w stanie destruktu - częściowo zbutwiałe i sypkie. Wodą zalane zostały wszystkie karty, co spowodowało zbutwienie i zagrzybienie części kart. Dolna krawędź bloku została uszkodzona mechanicznie, w efekcie czego nastąpiło wgniecenie fragmentu kilkudziesięciu kart. Przez cały blok księgi owady wydrążyły otwór.

Ribadeneyra, Pedro - *Die Triumphierende Tugend: Das ist, Die äußerleßneste Leben Aller Heiligen Gottes So aus denen bewehrtesten Geschichtschreibern zusammen getragen, Und mit großem Fleiß nicht allein denen Apostolischen Predigern zu besonderer*

Augspurg und Dilingen: In Verlag Johann Caspar Bencards, 1712

Pedro de Ribadeneyra (1526-1611) był hiszpańskim jezuitą, biografem, myślicielem politycznym i historykiem. W 1540 r. został przyjęty do Towarzystwa Jezusowego. Studiował w Paryżu i Padwie, od 1552 r. był dyrektorem Collegium Germanicum w Rzymie, gdzie też w 1553 roku otrzymał święcenia. Najbardziej znaną, z napisanych przez niego prac, była biografia św. Ignacego Loyoli.

Die Triumphierende... z hiszpańskiego na łacinę przetłumaczył Jacobus Canisius (1584-1647), a następnie Johannes Hornig (1645-1710) dokonał translacji na język niemiecki.

W dziele, wydrukowanym dwuszpaltowo, znajdują się miedzioryty ukazujące świętych. Część z nich wykonał augsburski rytownik Balthazar Friedrich Lutz (1690-1726). Augsburg nie miał sobie równych w publikacjach zdobionych bogatymi rycinami ukazującymi świętych. Wydawano pokaźne dzieła, do bardzo popularnych zaliczano też *Die Triumphierende Tugend*.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa skórzana, ślepo tłoczona, z okładkami z desek. Oprawa zabrudzona, z rozdarciami i ubytkami skóry w grzbiecie i na krawędziach. Zapinki częściowo zachowane, brak klamry dolnej. Blok książki zdeformowany, załamany, wypchnięty ku przodowi. Krawędzie bloku barwione na czerwono.

Karty wokół krawędzi osłabione, zabrudzone, z drobnymi

uszkodzeniami mechanicznymi i zaciekami. Część uszkodzeń podklejono łatami, na których ręcznie uzupełniono tekst.

Segnerus Paulus - *Conciones in Apostolico Palatio Habite et Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Duodecimo Pontifici Maximo Nuncupatae*., Augustae Vind.; et Dilingae: Typis & Sumptibus Joannis Caspari Bencard Viduae & Filii, 1727

Paolo Segneri (1624-1694) był jezuickim kaznodzieją, misjonarzem, pisarzem powszechnie uważanym za jednego z największych mówców włoskich.

Bardzo zły stan zachowania starodruku przed konserwacją: oprawa – skóra zabrudzona, krucha i wytarta w 75%, ze śladami działalności owadów, ponadto zniszczona tektura (złożona z 12 warstw) usztywniająca skórę oprawy; blok - papier bibulasty, z licznymi przebarwieniami i plamami, zabrudzeniami od palców, zaciekami i otworami po żerowaniu owadów.

Starodruk 2487 st., P. Segnerus, Conciones..., 1727.
Oprawa w trakcie demontażu tektury.

Starodruk 2487 st., P. Segnerus, Conciones..., 1727.
Oczyszczanie skóry oprawy.

Starodruk 2487 st., P. Segnerus, Conciones..., 1727.
Oczyszczanie skóry oprawy.

Starodruk 2487 st., P. Segnerus, Conciones..., 1727.
Skóra oprawy po oczyszczeniu lica.

Varia

Lauterbeck Georg - *Regenten=Buch Des Hochgelerten weitberümbten Herrn... Fürstlichen Brandenburgischen Rahts [et]c. Darinn vil vnd mancherley nützliche anweisungen, herrliche Räht vnd anschläge, zu löblicher vnd glückhaffter Regirung, ... auß den fürnembsten alten vnd newen Historien ... zusammen getragen, Gedruckt in der... Franckfurt am Mayn: durch Peter Schmid: Jn verlegung Sigmund Feyerabends vnd Georgen Fischers, 1579*

Lauterbeck Georg (1505-1578) pochodził z Bawarii, studiował nauki wyzwolone w Lipsku, doktorat z prawa otrzymał w 1533 r. Pod koniec lat 30. XVI wieku wstąpił na służbę u hrabiego Albrechta von Mansfelda, zwolennika reformacji. Lauterbeck wykonywał wówczas różne zadania związane z dyplomacją. Od 1550 r. był pisarzem miejskim w Naumburgu, a w 1559 roku powrócił na dwór hrabiów Mansfeldów jako kanclerz. Często kontaktował się z Marcinem Lutrem.

Regenten=Buch, dotyczące politycznych i moralnych zadań władcy w chrześcijańskim państwie, po raz pierwszy wydane zostało w roku 1556, czyli rok po pokoju w Augsburgu. Lauterbeck do końca życia poprawiał i uzupełniał swoje dzieło, stąd kolejne jego wydania w 1557, 1559 i w 1579 roku. Ta ostatnia edycja zawierała już wszystkie korekty autora. *Regenten=Buch* składa się z pięciu części (ksiąg): pierwsza dotyczy dyskusji na temat różnych form rządów (najlepsza wg Lauterbecka jest monarchia); druga książęcej cnoty (wykształcony władca, który rządzi zgodnie z prawem, dbając o dobro poddanych, ich edukację, moralność i pobożność); trzecia poświęcona była wojnie i polityce zagranicznej; czwarta dotyczyła administracji

miasta, a piąta sądownictwa. *Księga regentów* skierowana była do członków arystokracji, którzy zarządzali jakimś terytorium, a więc do króla, księcia, hrabiego. W swoim dziele Lauterbeck powoływał się na Biblię, prawo rzymskie, poetów i filozofów, przeszłość. To docenienie historii jako nauczycielki życia było szeroko rozpowszechnione wśród humanistów, do których zaliczał się też Lauterbeck.

Regenten=Buch - książka szczególnie okazała, oprawiona w jasną, kozłą skórę, posiada mosiężne zapięcia. Jej okładki w całości pokryte zostały tłoczeniami w postaci: floralnych ozdobników z profilami twarzy zamkniętymi w kole (zewnątrzna ramka), floralnego motywu (środkowa ramka), przedstawienia świętych lub

błogosławionych z atrybutami: mieczem i księgą, tylko księgą, jabłkiem królewskim (część centralna). Plakieta w centrum okładki przedniej ukazuje Judytę (IUDITI) z głową Holofernesa, natomiast plakieta z tylnej okładki Judytę ścinającą głowę Holofernesa.

Starodruk zdobią drzeworytowe inicjały, winiety i finaliki, jak również drzeworytowe grafiki. Na początku księgi znajduje się popiersie autora dzieła Georga Lauterbecka, wpisane w dekoracyjny owal, wkomponowany w prostokątną kompozycję z puttami oraz elementami floralnymi. Kolejne, szczególnie dekoracyjne grafiki wykonał Jost Amman (1539-1591) w 1579 r.

Pierwsza z nich ukazuje scenę alegoryczną - pięć personifikacji na tle pejzażu: na środku IVSTICIA (sprawiedliwość) z mieczem i wagą; po jej prawej stronie CHARITAS (miłość chrześcijańska) z małym dzieckiem; poniżej PAX (pokój) z palmą; obok niej RESPVB (republika) z berłem; a powyżej PRUDENTIA (Roztropność). Kompozycja jest zamknięta w owalu, ozdobionym przedstawieniami głów puttów ze skrzydłami.

Na drugiej grafice widoczna jest postać anielicy dmącej w dwie trąby, wpisana w prostokątną kompozycję, w której znajdują się maskarony, dwa putta, dwa anioły z wieńcami laurowymi, a wszystko w ornamencie floralnym.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: oprawa bardzo zabrudzona, z nacięciami, przetarciami na skórze, a także z uszkodzeniami narożników (desek, skóry i papieru czerpanego z wyklejek), spowodowanymi przez owady. Karty bloku zakurzone i zabrudzone, a narożniki z tłustymi plamami. Ścięcia kart zabrudzone, a oryginalne czerwone barwienie w wielu miejscach przetarte. Z powodu żerowania bezkręgowców powstały liczne ubytki w kartach w postaci owalnych lub okrągłych otworów, czasami ciągnącymi się przez całą grubość bloku. W całym bloku księgi występowały brunatne plamy i zacieki.

Spener, Philipp Jakob - *Insignium Theoria Seu Operis Heraldici. Pars Generalis, Quae Circa Insignia, Horum Originem, Scuta Eorumque Partitiones, Metalla, Colores, Figuras, Galeas, Apices, Alisque Scutorum Appendices Et Consectaria Studioso Historiarum, Francofurti ad Moenum: Ex Officina Zunneriana: Apud Johannes Adamum Jungium; Giessæ: Typis Johannis Mulleri, 1717*

Spener, Philipp Jakob (1635-1705) był niemieckim luterańskim teologiem, jednym z najbardziej znanych przedstawicieli pietyzmu, a jednocześnie prekursorem naukowej heraldyki, autorem podręcznika. Od 1651 do 1659 roku na uniwersytecie w Strasburgu studiował filozofię, historię i teologię. W 1663 r. powołano go na kaznodzieję w strasburskiej katedrze, następnie został kaznodzieją w kościele św. Pawła we Frankfurcie. Od 1686 r. był głównym kapelanem na dworze saksońskim w Dreźnie.

W 1691 roku objął stanowisko prepozyta i radcy konsystorza przy kościele św. Mikołaja w Berlinie.

Na frontispisie dzieła, sygnowanym przez Ludwiga Christopha Glotschera, znajduje się pieczętka byłych właścicieli Zamku w Rogowie "Graft. Haugwitzches Majorat Krappitz-Rogau". Na karcie tytułowej, oprócz pieczętki, widnieje też numer "839". Księga jest szczególnie cenna ze względu na swoją proveniencję. Należała bowiem do rodziny von Haugwitz, która od 1765 roku do końca II wojny

światowej była właścicielem majoratu, w skład którego wchodził też Rogów z zamkiem. W zamkowej bibliotece Haugwitzów opisywany egzemplarz był jedną z wielu ksiąg zgromadzonych przez właścicieli. W księdze zamieszczono ilustracje miedziorytowe, w tym 23 karty z tablicami heraldycznymi.

Starodruk 2906 st., P.J. Spener, Insignium..., 1717.
Składki po demontażu bloku.

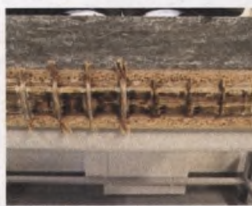
Starodruk 2906 st., P.J. Spener, Insignium..., 1717.
Karty w trakcie uzupełnienia masą papierową

Starodruk 2906 st., P.J. Spener, Insignium..., 1717.
Karty początkowe po wyciągu do bloku.

Starodruk 2906 st., P.J. Spener, Insignium..., 1717.
Karty początkowe po wyciągu do bloku.

Starodruk 2906 st., P.J. Spener, Insignium..., 1717.
Grzbiet książki w trakcie naprawy zęgarów.

Starodruk 2906 st., P.J. Spener, Insignium..., 1717.
Grzbiet książki po zaklejeniu grubym papierem japońskim.

Stan zachowania księgi przed konserwacją: starodruk bez oprawy, na grzbiecie zachowany fragment kruchej skóry, naklejony bezpośrednio na składki. Blok książki zwarty, krawędzie bloku marmoryzowane. Najbardziej zniszczone początkowe karty - silnie zabrudzone, z licznymi uszkodzeniami krawędzi. Zabrudzone oraz załamane krawędzie i narożniki całego bloku książki. Liczne zacieki przy krawędziach.

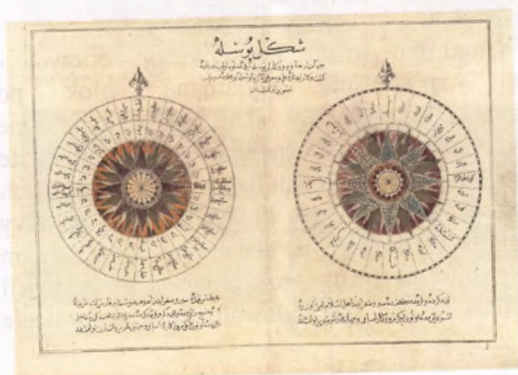
Kâtip Çelebi - Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr (tur.: Deniz savaşları hakkında büyüklere armağan) czyli "Historia osmańskiej marynarki wojennej", Konstantynopol: drukarnia al-Ma'mun, 1728/9

Autor książki - Kâtip Çelebi, pseudonim Mustafy bin Abdullaha (1609–1657) - był tureckim uczonym, historykiem i geografem, bibliografem i filozofem, uważanym za jednego z najbardziej twórczych autorów niereligijnej literatury naukowej w XVII-wiecznym Imperium Osmańskim. Interesował się kartografią i marynistyką, czego efektem była książka "Historia osmańskiej marynarki wojennej", w której przypomniał zwycięskie kampanie floty tureckiej. Ozdobą dzieła jest pięć dwustronicowych, ręcznie kolorowanych map, wykonanych techniką miedziorytu.

Starodruk 1675 st., Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr, 1728/29 - stan po konserwacji.

Stan zachowania starodruku przed konserwacją: oprawa - skórzana, artystyczna, współcześnie wykonana; blok po wcześniejszych naprawach, papierowe karty pomarszczone z uszkodzeniami mikrobiologicznymi, przebarwione, puszyste z ubytkami podklejonymi bibułką. Na ręcznie kolorowanych mapach występowały przebarwienia i rozmycia oraz odbicia warstwy malarskiej na sąsiednich stronach. Osłabione działaniem mikroorganizmów karty zostały w trakcie wcześniejszej konserwacji zaklejone bibułkami japońskimi, co spowodowało duże deformacje oraz zażółcenia.

Starodruk 1675 st., Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr, 1728/29 – Oddzielenie składek od bloku księgi.

Starodruk 1675 st., Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr, 1728/29 – Usuwanie dawnych reperacji z powierzchni kart.

Starodruk 1675 st., Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr, 1728/29 – Usuwanie bibulek zaklejających znaczną powierzchnię kart.

Starodruk 1675 st., Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr, 1728/29 – Zdejmowanie zaklejeń karty nr 1 bibulką.

Starodruk 1675 st., Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr, 1728/29 – Usuwanie dawnych uzupełnień kart.

Starodruk 1675 st., Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr, 1728/29 – Pierwsza karta księgi po usunięciu reperacji na stole niskociśnieniowym.

Kartografia

Atlas Silesiae Id Est Ducatus Silesiae, Generaliter Quatuor Mappis Nec Non Specialiter XVI Mappis ... Publica In Lucem Emissus, Norimbergae: Ab Homannianis Heredibus, 1750

Atlas Śląska Homanna składa się z 20 map ręcznie kolorowanych, i 1 mapy rękopiśmiennej.

W roku 1720 do prac związanych z przygotowaniem pierwszego urzędowego kartograficznego zdjęcia Śląska przystąpił, z rozkazu cesarskiego, Johann Christoph Müller. Ze względu na niesprzyjające okoliczności prace te zostały zakończone dopiero po trzydziestu latach. Całość przedsięwzięcia - pomiary terenowe, opracowania kartograficzne i druk - sfinansowały władze urzędowe (Konwent Śląski i Wyższy Urząd Skarbowy).

Rok po rozpoczęciu prac zmarł Müller, a w 1722 r. odpowiedzialność za projekt przejął porucznik wojsk saperskich Johann Wolfgang Wieland (zm. 1736 r.). Wiegand, pomiędzy wrześniem 1722 a końcem roku 1726, stopniowo skartografował poszczególne księstwa na zachodzie Śląska (regiony: ziębicki, nyski, świdnicki, jaworzyński, żagański, głogowski, legnicki i oławski). Trudniejsze, pod względem terenowym, prace we wschodniej części Śląska zostały ukończone jesienią 1732 roku, kiedy to powstały finalne wersje opisów regionów: wrocławskiego, oleśnickiego, brzeskiego, opolskiego, raciborskiego, cieszyńskiego, opawskiego i krnowskiego.

Kolejne problemy spowodowane były przeciągającymi się

rewizjami, za które odpowiadał porucznik Matthaus Schubarth. W efekcie prace nad mapami przedłużyły się o dalszych 8 lat, jednak i wówczas nie można było przystąpić do druku całości, ponieważ gotowe były zaledwie dwie z szesnastu map. Problemem były też przeciągające się wojny śląskie (w 1742 roku Schubarth przeszedł na służbę pruską).

Ostatecznie prace, zlecone przez cesarza austriackiego Karola VI, finalizował król pruski, który w 1750 roku wydał firmie Homanna pozwolenie na druk nowych map Śląska. Firma Spadkobierców Homanna w Norymberdze przystąpiła do prac nad wydaniem kompletnego atlasu 20 map w roku 1752 (choć w adresie wydawniczym na stronie tytułowej podana jest data 1750 r.). Pominięto przy tym proces rewizji niektórych map, o który wnioskował Schubarth. Stąd, w tytule niektórych map nie ma wzmianki o rewizji, a tym samym nie ma też nazwiska Schubartha, są za to przestarzałe mapy. Tak jest m.in. w przypadku mapy księstwa opolskiego. Schubarth - podczas rewizji terenowej księstwa opolskiego w 1740 roku, a więc 10 lat po zakończeniu prac przez Wielanda - znalazł 749 błędów, z czego 87 powstało w trakcie przygotowywania sztychu mapy, natomiast 662 stwierdzono podczas superrewizji.

Atlas składa się z **4 map ogólnych**, w tym dwóch map przeglądowych Dolnego Śląska i Śląska Górnego, które wykonał matematyk Johann Hase. Na podstawie jego opracowań astronom Thobias Mayer sporządził mapę przeglądową całego Śląska wraz z indeksem znajdujących się na niej miejscowości (indeks odcisnięty został z osobnej płyty). Czwarta mapa, autorstwa znanego na Śląsku reformatora szkolnictwa - Ignatiusa Felbigera, opata klasztoru augustianów w Żaganiu, ukazywała kościelny podział administracyjny Diecezji Wrocławskiej na 4 archidiakonaty, obok mapy zamieszczono alfabetyczny wykaz parafii śląskich.

Kartusze map przeglądowych ozdobione są motywami heraldycznymi, natomiast na kartuszu mapy Diecezji Wrocławskiej zamieszczono ikonograficzne odniesienia do historii Śląska. Na tle panoramy Raciborza ukazano scenę historyczną nawiązującą do pojednania biskupa wrocławskiego Tomasza II i księcia wrocławskiego Henryka IV Probusa.

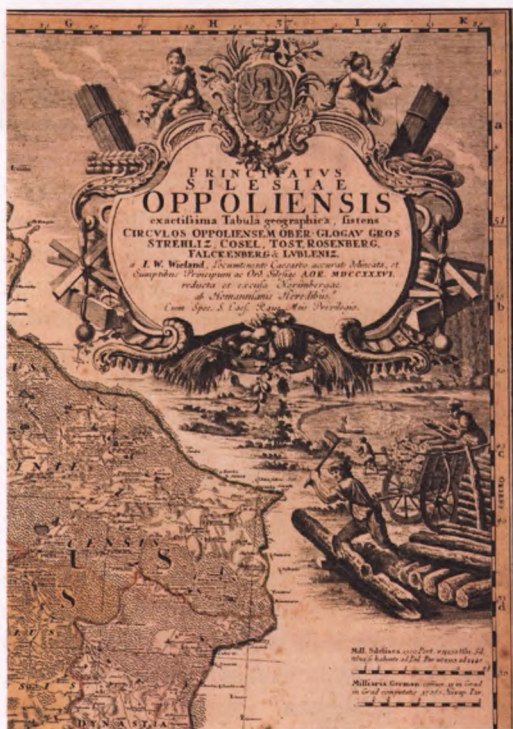

Wydarzenie to miało miejsce w 1288 r. na przedpolu Raciborza, przed namiotem księcia. Na czele duchownych stoi biskup, któremu książę wręcza zwój, symbolizujący tzw. wielki przywilej, sankcjonujący przyznanie biskupom wrocławskim pełni władzy na terenie ziem biskupstwa.

Jest też 16 map poszczególnych księstw śląskich.

Każdą mapę zdobią kartusze, zwieńczone herbem danego księstwa, zawierające tytuły i legendy. Z uwagi na sceny z życia codziennego mieszkańców danego księstwa, okalające każdy kartusz, stanowią one cenne źródło do badań ikonografii XVIII wieku.

Mapa księstwa opolskiego przygotowana została w formacie 81,5 x 55,3 cm, natomiast format płyty miedziorytniczej wynosił 86 x 58,5 cm. W prawym górnym rogu umieszczono kartusz - ujęty w woluty, esownice, muszle - nad którym znajduje się herb księstwa (orzeł piastowski na tarczy, nakryty mitrą, ozdobiony ulistnieniem).

Na górze mapy w lewym rogu znajduje się drugi kartusz, ozdobiony elementami floralnymi, zwieńczony główkami puttów, które wydychają powietrze. W kartuszu umieszczono legendę *Characterum Explicatio* z objaśnieniem znaków, występujących na mapie. Są to między innymi sygnatury miast, miasteczek, klasztorów, kaplic, pałaców, wsi z kościołami, cegielni, wiatraków, młynów. W księstwie opolskim było 28 miast, 12 klasztorów, 776 wsi.

Do Atlasu dodano rękopiśmienną mapę hrabstwa kłodzkiego, wykonaną w 1744 r. przez G. L. Schirmeistera, format 130x84 cm, skala ok. 1 : 90 000, mapa zorientowana jest na zachód.

Atlas Silesiae id est Ducatus Silesiae, pomimo braków (małe i różne podziałki, błędy w topografii) był wielkim osiągnięciem w dziedzinie kartografii śląskiej, a co ważne - był ogólnie dostępny. Wprowadzono w nim nowy sposób ukazywania ukształtowania pionowego terenu, tzw. metodą kreskową. Atlas dostarcza również wiadomości o gospodarce śląskiej i nazewnictwie regionu. Nazwy miejscowości podano w języku polskim i niemieckim.

Konserwacja atlasu

Atlas Śląska był dwukrotnie naprawiany, na co wskazują dwa rodzaje podklejeń: starsze z papieru czerpanego, natomiast w XIX wieku Atlas przeoprawiono, wykorzystując do podklejeń papier maszynowy. Wówczas też wymieniono wszystkie elementy oprawy oraz zdublowano na kremowe, lniane płótno kilka map.

Atlas zachował się w złym stanie. Wszystkie karty oraz wyklejki były silnie zabrudzone, z dużą ilością plam foksingowych i ciemnych przebarwień na krawędziach, jak również plam od kleju. Plamy foksingowe pokrywały też płócienne dublaże. Niektóre mapy były bardziej zniszczone oraz zabrudzone, co świadczy o ich częstszym użytkowaniu i narażaniu na działanie światła.

Starodruk inw. 168 K zab., Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji: wymontowywanie map z bloku.

Starodruk inw. 168 K zab., Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji: oczyszczanie mechaniczne z zabrudzeń powierzchniowych.

Starodruk inw. 168 K zab., Atlas Silesiae Ducatus, Norymberga 1750 – stan w trakcie konserwacji, podczas kąpeli alkoholowo-wodnej na stole niskociśnieniowym.

Wszystkie mapy w przeszłości poddawane były reperacjom w postaci podklejeń, które w efekcie mocno zdeformowały karty. Mapy miały uszkodzenia mechaniczne w postaci przetarć, zagięć oraz zmechacenia papieru wokół krawędzi i grzbietu, występowały też ubytki papieru. Najbardziej zniszczona była, pochodząca z późniejszego okresu, mapa rękopiśmienna. Jej deformacje spowodowane były techniką wykonania, polegającą na sklejeniu ze sobą arkuszy papieru, wielokrotnie załamanych w miejscach złożenia. Ponadto mapa miała liczne przedarcia. Grzbiet atlasu spękany, pozbawiony był skóry, a oklejająca go gazeta wyprodukowana została

z kwaśnego papieru. Tekturowe okładki były lekko wygięte i rozwarstwione w narożnikach i na krawędziach, natomiast pokrywająca je skóra posiadała wiele uszkodzeń wraz z przetarciami do mizdry.

W komorze próżniowej przeprowadzono dezynfekcję atlasu tlenkiem etylenu. Największym problemem przy konserwacji był brak odporności warstwy malarskiej na rozpuszczalniki organiczne, jak również brak odporności kolorów na wodę. Karty czyszczone były mechanicznie przy zastosowaniu gumek lateksowych Wallmaster, gumek beziarkowych o różnym stopniu ścieralności i gumki elektrycznej.

Przy użyciu kompresów z gęstej metylocelulozy usuwano rozległe

Starodruk inw. 168 K.20b., Atlas Silesiae Ducatus, Norimberga 1750 – stan w trakcie konserwacji, usuwanie plam.

Starodruk inw. 168 K.20b., Atlas Silesiae Ducatus, Norimberga 1750 – stan w trakcie konserwacji, usuwanie plam.

Starodruk inw. 168 K.20b., Atlas Silesiae Ducatus, Norimberga 1750 – stan w trakcie konserwacji, skłanianie przedzi.

podklejenia z papieru maszynowego oraz mniejsze reperacje. Również płócienne dublaże i grubą warstwę kleju glutynowego zdejmowano po uprzednim zwilżeniu kompresami z gęstej metylocelulozy.

Rękopisy

Do każdego dokumentu ustalono szczegółowy program prac konserwatorskich. Poniżej ogólnie przedstawiamy czynności, które konserwatorzy wykonali podczas przywracania manuskryptom ich wartości estetycznych i użytkowych:

- ❖ Pobranie próbek do badań mikrobiologicznych.
- ❖ Dezynfekcja.
- ❖ Wykonanie dokumentacji opisowej stanu obiektu przed konserwacją.
- ❖ Wykonanie dokumentacji fotograficznej przed konserwacją w świetle rozproszonym, bocznym oraz UV.
- ❖ Wstępna stabilizacja podłoża pod tekturą.
- ❖ Oczyszczenie lica i odwrocia z kurzu, rdzy i zabrudzeń powierzchniowych.
- ❖ Oczyszczenie pieczęci woskowej.
- ❖ Przyklejenie luźnych fragmentów pieczęci woskowej.
- ❖ Oczyszczenie i zabezpieczenie metalowej puszkii pieczętniej.
- ❖ Uzupełnienie drobnych ubytków pergaminu.
- ❖ Prostowanie pasków pergaminowych.
- ❖ Ponowne prostowanie i stabilizacja podłoża.
- ❖ Digitalizacja obiektu.
- ❖ Wykonanie opakowania ochronnego.
- ❖ Uzupełnienie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu obiektu po konserwacji.

Konserwacji poddano 15 rękopisów, w tym trzy papierowe i dwanaście pergaminowych. Część z nich posiada zachowane

fragmentarycznie lub w całości pieczęcie, które uwierzytelniały dokument. W dwóch przypadkach zachowały się puszki: metalowa i drewniana. Do niektórych dokumentów przytwierdzone są pergaminowe paski lub sznurki, na których niegdyś zawieszono były pieczęcie.

Dokument II-1, dokument złożony, stan przed konserwacją.

Dokument IV-23, stan przed konserwacją, pogięte paski pieczne.

Rękopisy spisane zostały po łacinie, czesku, niemiecku i francusku. Najstarszy z nich pochodzi z 1372 roku. Najpóźniej, bo w latach 1737-1740 powstał pięknie ilustrowany traktat poświęcony Habsburgom. Kilka z tych szczególnie cennych i unikatowych rękopisów prezentujemy w Informatorze.

Frankenstein (Ząbkowice Śląskie), 1372 r.; dokument spisany po łacinie.

Wyrok wójta i ławników miasta Ząbkowice Śląskie.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie, uszkodzony w 30%, zdeformowany, żelatynizowany, zaplamiony. Duże ubytki w prawym górnym oraz lewym dolnym narożniku. Na poziomym zagięciu dokumentu drobne otwory po owadach. Na paskach pergaminowych, z prawej strony pieczęć woskowa z ubytkami, zabrudzona, na lewym pasku pieczęć nie zachowała się.

Wiedeń, 5.04.1420 r.; dokument spisany po niemiecku.

Albrecht II, książę austriacki poświadcza zastaw.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie, silnie sprężystym, zdeformowanym i brudnym. Linie zagieć przetarte. Wzdłuż zagieć liczne rdzawe plamy. Odwrocie silnie zabrudzone.

Na pergaminowym, mocno zabrudzonym i zdeformowanym pasku zawieszona woskowa, czerwona pieczęć, umieszczona w woskowej misie pieczętniej. Pieczęć bardzo uszkodzona z ubytkami w części centralnej.

20.10.1416 r. ; dokument spisany po łacinie.

Biskup wrocławski Wacław II Legnicki zatwierdza ufundowanie ołtarza Trzech Króli w Krapkowicach.

Dotyczy fundacji śp. księdza Ottona który, za zgodą księcia Bernarda oraz miejscowego księdza Jana Kriega, dla zbawienia swej duszy zapisał w testamencie 10 marek rocznie na wystrój nowo wzniesionego ołtarza w kaplicy w kościele parafialnym w Krapkowicach oraz dom dla altarysty przy tym ołtarzu. Biskup Wacław podnosi ołtarz do kościelnej fundacji i za wolą fundatora mianuje altarystą wikarego Bartholomaeusa (Bartłomieja), który ma sprawować pieczę nad ołtarzem, przebywać przy nim i odprawiać trzy msze w tygodniu bez szkody dla księdza proboszcza. Patronat nad ołtarzem zostaje przekazany radzie.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie jednostronnie szlifowanym, zdeformowanym, sztywnym. Obiekt składany na 8 części. Powierzchnia pergaminu zabrudzona, szczególnie od strony zewnętrznej na krawędziach zagięć oraz na kwaterach zewnętrznych. Zapiski kancelaryjne miejscami nieczytelne. Przez plikę przewleczony zabrudzony jedwabny sznur z rozluźnionym splotem. Pieczęć nie zachowała się.

11.02.1446 r. ; dokument spisany po łacinie.

Sąd ławniczy w Krapkowicach potwierdza ufundowanie przez Małgorzatę ogrodu na rzecz uposażenia ołtarza Trzech Krzyży w kościele w Krapkowicach.

Potwierdzenie fundacji Margarethy, matki pani Laskowskiej, która podarowała ogród poza miastem na rzecz altarysty Nicolasa Augustini i jego następców mających odprawiać msze przy ołtarzu Wszystkich Świętych [na verso dokumentu dopisano: Trzech Króli] znajdującym się w kaplicy naprzeciw małego wejścia do kościoła parafialnego. Altarysta miał obowiązek raz na kwartał, czyli cztery razy do roku, w jeden poniedziałek modlić się, a potem odprawiać msze za zmarłych, również w Wielki Piątek. Ponadto był zobowiązany dostarczyć z ogrodu 1/2 funta (250 gramów) wosku na świecę paschalną do kościoła parafialnego. Sąd miejski, któremu została przedłożona fundacja, miał następujący skład: Jakub Boczek, zastępca wójta, ławnicy: Laurencius Bossko, Christophorus Faber, Bartko Rotifex, Hanusch Sutor, Jacobus Mrozek, Johannes Wartala, Martinus Orenda.

woskowa; obie zachowane fragmentarycznie, zabrudzone oraz rozwarstwione.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie zdeformowanym i sztywnym. Na zagięciach przetarty tak pergamin, jak i tekst. Silnie zabrudzona plika. Odwrocie silnie zabrudzone, szczególnie kwatery zewnętrzne, zapiski kancelaryjne wykruszone. Na pergaminowym pasku w misce pieczętniej zawieszona pieczęć

8.04.1470 r.; dokument spisany po łacinie.

Dotyczy ustanowienia drugiego ołtarza w Krapkowicach.

Ksiądz Simon Kochlowsky z Otmętu oraz mieszczanin Johann Schuster z Krapkowic, za zgodą księdza Lorenza Merko z Krapkowic i za zgodą księcia, w kościele szpitalnym postanowili postawić drugi ołtarz i poświęcić go św. Janowi Chrzcicielowi i św. Katarzynie. Za uzbierane 150 guldenów węgierskich obiecali zakupić kielich, mszał, ornat i niezbędne wyposażenie ołtarza. Altarysta miał odprawiać przynajmniej dwie msze w tygodniu, jedną ku czci św. Maryi, a drugą za zmarłych. Miał także osobiście przebywać przy ołtarzu. Radnymi w 1470 roku byli: Johann Schuster, Johann Schiedlitzky, Thomas Machnyck, Michael Schmied.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie, zdeformowany. Pergamin sztywny, zabrudzony, a atrament miejscami przemity, wykruszony i nieczytelny. Odwrocie silnie zabrudzone, szczególnie kwatery zewnętrzne. W płicie okrągłe otwory po sznurkach mocujących pieczęć.

1.10.1487 r.; dokument spisany po łacinie.

Książęta opolscy, Jan i Mikołaj II, potwierdzają istnienie domu altarystów w Krapkowicach przy kościele św. Jerzego i św. Wojciecha oraz zwalniają go z wszelkich podatków. Dom wybudował proboszcz Simon Kochłowski z Otmętu, przy ulicy prowadzącej w stronę Bramy Głogóweckiej. Dom ten przeznaczony był do zamieszkania przez altarystów kościoła szpitalnego, przylegał do muru miejskiego.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie, zdeformowany, usztywniony, krawędzie zagięte od strony odwrocia zabrudzone, lekko przetarte. Odwrocie zabrudzone i zaplamione głównie w zewnętrznych kwaterach.

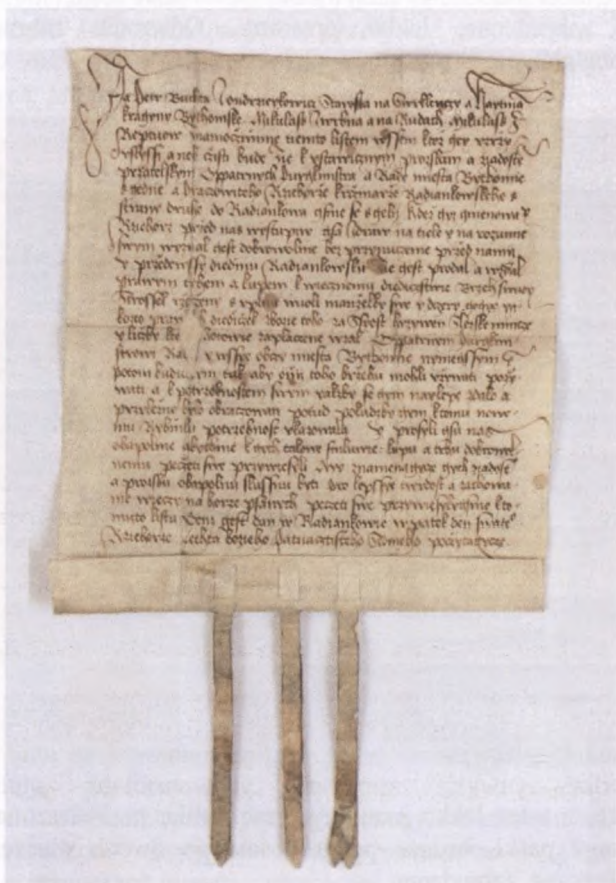

Na zagięciach tekst lekko przetarty. Przez plikę przewieszono dwa pergaminowe paski, będące pozostałością po dwóch pieczęciach. Paski poskręcane, zabrudzone.

Radzionków 23.04.1507 r.; dokument spisany po czesku.

Piotr Buchta z Ondrzyjkowic, starosta Swierklańca i ziemi bytomskiej, Mikulasz z Wrba na Rudach, Mikulasz z Reptow, potwierdzają akt sprzedaży przez Grzegorza - karczmarza radzionkowskiego, radzie miejskiej w Bytomiu w wieczyste posiadanie.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument pergaminowy, zdeformowany, sztywny, uszkodzony w 15%.

Ubytek w środku lewego pionowego zagięcia. Plamy atramentu. Odwrocie mocno zabrudzone, przetarcia pergaminu na zagięciach. Na dolnej krawędzi ślady szycia pergaminu. Przez plikę przewleczone pergaminowe paski, silnie skrócone i brudne. Pieczęcie nie zachowały się.

Cieszyn 28.06.1569 r.; dokument spisany po czesku.

Wacław, książę cieszyński nadaje miastu Strumień przywilej pobierania myta od przejeżdżających przez miasto ludzi, wozów i bydła.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie, składany na 6 części. Pergamin zabrudzony, lekko zdeformowany, usztywniony na krawędziach zagięć. Odwrocie silnie zaplamione i zabrudzone, szczególnie kwatery zewnętrzne. Przetarte zapiski kancelaryjne. Pieczęć wyciśnięta w czerwonym wosku, umieszczona w woskowej misie pieczętnej. Na pieczęci ubytek w dolnej części. Misa spękana od spodu.

25.10.1625 r.; dokument spisany po niemiecku.

Wechselbrief Hans Reischl zu Gaillinghofen Herrschafft Sahlern (list zastawny).

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie, składany na 6 części. Pergamin sztywny, zdeformowany, sprężysty.

Ubytek na prawym pionowym zagięciu. Odwrocie dokumentu silnie zabrudzone, zwłaszcza kwatery zewnętrzne.

Do dokumentu, na pergaminowych paskach podwieszona pieczęć z czerwonego wosku, umieszczona w drewnianej puszcze. Paski pergaminowe silnie zabrudzone, poskręcane. Pieczęć zabrudzona.

27.03.1669 r.; dokument spisany po niemiecku.

Fryderyk Wilhelm (Wielki, zmarł w 1688 r.), *margraf brandenburski, elektor pruski, przyznał trzem braciom – Hansowi, Ernestowi i Henrykowi von Kochor zu Plessen 1400 talarów w nagrodę za wierną służbę.*

Dokument II-1, oczyszczanie woskowej pieczęci.

Dokument II-1, oczyszczanie woskowej pieczęci

Dokument II-1, wzmacnianie krawędzi sztyków woskowej pieczęci.

Dokument II-1, prostowanie papierowych pasek.

Dokument II-1, oczyszczanie powierzchni pustki pieczętnej.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: Dokument na pergaminie, składany na 6 części. Pergamin zdeformowany, brudny. Na zagięciach pergamin osłabiony, w tych miejscach przetarty tekst. Odwrocie, szczególnie kwatery zewnętrzne, silnie zabrudzone, przetarte zapiski kancelaryjne. Na pergaminowych paskach zawieszona pieczęć z czerwonego wosku, umieszczona w metalowej puszcze pieczętniej. Pieczęć z wykruszeniami wokół krawędzi.

29.06.1674 r.; dokument spisany po czesku.

Georg Franz von Gaschin zatwierdza statut cechu garncarzy miasta Rosenberg (Olesno).

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na pergaminie, wielokrotnie składany, fragmentarycznie zachowane sznurki od pieczęci. Pergamin mocno zabrudzony, zdeformowany, sztywny, Na części kwater tłusta plama od niezachowanej pieczęci. Na krawędziach pergaminu przetarcia i drobne spękania pergaminu.

1.07.1703 r.; dokument spisany po niemiecku.

Anton Christian von Proskau uwalnia od poddaństwa *Franciszka Pielarczyka*.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: dokument na papierze, składany na 6 części. Na liniach zagięć papier osłabiony, przetarty, miejscami rozerwany. Na skrzyżowaniu linii załamania drobne ubytki. Powierzchnia papieru zabrudzona, szczególnie od odwrocia. W lewym dolnym narożniku plama z czarnego atramentu.

Dokument II-11 – stan przed konserwacją, ślad po laku pieczętnym.

Traité généalogique de la Très Auguste Maison d'Autriche, 1737-1740

Autorem traktatu prawdopodobnie był baron Dracek, którego nazwisko znajduje się pod dedykacją poświęconą Marii Elżbiecie Habsburg (1680-1741), córce cesarza Leopolda I, od 1724 r. regentce Niderlandów. Rękopis powstał w latach 1737-1740.

Składa się z kilku części: dedykacji, opisu zasad sztuki heraldycznej, części ikonograficznej oraz dokumentacyjnej, w której znalazły się opisy herbów Habsburgskich. W dziele kolejno umieszczono 48 herbów królestw i terenów rządzonych przez Habsburgów, opis rodu Habsburgów, 31 herbów męskich przedstawicieli rodu, 51 konterfektów arcyksiążąt, hrabiów i cesarzy. Herby wykonano

piórkiem i tuszem, ręcznie pokolorowano. Traktat rozpoczyna się od opisu wydarzenia, które miało mieć miejsce w 1261 roku, kiedy to Rudolf z Habsburga, podróżując konno, spotkał kapłana idącego z sakramentem do chorego. Hrabia, powodowany uczuciami chrześcijańskimi, oddał kapłanowi konia. W traktacie są między innymi akcenty polskie: na stronie 29 rękopisu zapisano, że Wiedeń ostatni raz oblegany był przez Turków w 1683 roku. Wówczas obroną

dowodził hrabia Rudiger Stahremberg, dzielny i wierny wojskowy, którego szczęśliwie i bohatersko wspierali Jan Sobieski, król Polski, elektorzy bawarski i saski, książę Lotaryngii i wielu książąt niemieckich, znanych z posiadania wspaniałych dworów. Autor traktatu, omawiając herby i portrety władców, zastosował schemat: data urodzin, długość panowania, kolejne żony, kiedy zmarły, ich potomstwo.

Traktat, będący apoteozą Habsburgów, napisany po francusku, ze względu na treści genealogiczno-heraldyczne oraz liczne kolorowane herby i konterfekty władców, należy do szczególnie cennych rękopisów, zgromadzonych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Opolu.

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją: blok rękopisu mocno osłabiony, karty wysuwają się, posiadają drobne uszkodzenia krawędzi. Na kartach liczne plamy grzybowe oraz inne przebarwienia, między innymi wynikające z zastosowania kwaśnych atramentów i barwników miedziowych. Karty zabrudzone. Skóra silnie uszkodzona na grzbiecie, krawędziach i w środkowej części przedniej okładki. Lico w wielu miejscach zarysowane. Liczne plamy i zacieki na okładkach.

Konserwatorzy uczestniczący w projekcie:

Konsorcjum: Gorek Restauro Sp. z o.o. Spółka Komandytowa
(lider),
Konserwacja Papieru i Dziel Sztuki Hanna Machaj
(partner)

Skład zespołu:

Prowadzący prace: mgr Monika Karwowska-Gorek,
mgr Hanna Machaj

Konserwatorzy: mgr Ewa Gumańska, mgr Sylwia Popławska,
mgr Piotr Popławski, mgr Mirela Kaszuba, mgr Igor Nowak,
mgr Ewa Narkiewicz, mgr Michał Kożurno, mgr Agata Kłos,
mgr Anna Rudzka, mgr Karolina Kęsicka, Bartłomiej Dzięgiel,
Wojciech Komorowski

Przy współpracy: dr hab. Agnieszka Helman-Ważny,
mgr Anna Grzechnik, mgr Aleksandra Skrocka-Kowalewska
(konserwator tkaniny), Marek Nowicki (introligator),
mgr Zuzanna Kowalik, Milena Gorek

Inżynier projektu: mgr Małgorzata Grocholska

Informator opracowała Mirosława Koćwin

De Alsace.

Porte pour le Duché
De Alsace. Dor & d'argent
L'arbre de la fée au Moravie Dor & d'argent
Brisant d'argent
Couronne Dor & d'argent

N^o Moravie.

Porte pour le Duché
De Alsace. Dor & d'argent
L'arbre de la fée au Moravie Dor & d'argent
Brisant d'argent
Couronne Dor & d'argent

De Savie.

Porte pour le Duché
De Suabe Dor & d'argent
L'arbre de la fée au Moravie Dor & d'argent
Brisant d'argent
Couronne Dor & d'argent

De Sabotier.

Porte pour le Duché
De Suabe Dor & d'argent
L'arbre de la fée au Moravie Dor & d'argent
Brisant d'argent
Couronne Dor & d'argent

Spis treści

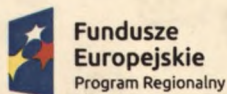
Starodruki.....	4
Druki śląskie.....	7
Polonika.....	16
W kręgu antyku i renesansu.....	35
W kręgu Biblii i wiary.....	43
Varia.....	61
Kartografia.....	70
Rękopisy.....	78

*Konserwacja zabytkowego zbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu
oraz renowacja murów zewnętrznych
Zamku w Zespole Zamkowo-Parkowym w Rogowie Opolskim
wraz z odprowadzeniem wód deszczowych*

Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu
Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Opolskiego na lata 2014- 2020.

RPOP.05.03.01-16-0036/16

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

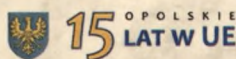

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

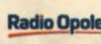
Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

**Zadanie jest finansowane z
budżetu Województwa Opolskiego.**

Patronat medialny:

INSTYTUCJA KULTURY
Samorządu
Województwa Opolskiego

GRAFIKI

Konserwacja zabytkowego zbioru
Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
w Opolu
w latach 2017 - 2019

Zachowanie dziedzictwa kulturowego i zwiększenie dostępności do zasobów kulturowych, jakimi są Zamek i zgromadzone w nim zbiory biblioteczne, a dzięki temu także podejmowanie, w szerszym niż do tej pory zakresie, działań edukacyjnych, przybliżających przeszłość regionu oraz dzieje piśmiennictwa i ikonografii europejskiej, to główne cele przedsięwzięcia, jakim jest obecnie realizowany projekt **"Konserwacja zabytkowego zbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu oraz renowacja murów zewnętrznych Zamku w Zespole Zamkowo-Parkowym w Rogowie Opolskim wraz z odprowadzeniem wód deszczowych"**. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014 - 2020. Projekt ten dofinansowano w ramach Programu Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Scenariusz i realizacja prezentacji:

Mirosława Koćwin

Opracowanie informatora:

Mirosława Koćwin

Opracowanie graficzne informatora:

Alicja Młynarczyk

Opole, październik 2019 r.

**Wojewódzka
Biblioteka Publiczna**
im. E. Smółki w Opolu

Opolska Książnica posiada cenny dla dziedzictwa kulturowego księgozbiór, który przechowywany jest w Zamku w Rogowie Opolskim. Posiadanie kolekcji starodruków, rękopisów, kartografii i grafik o dużej wartości historycznej i muzealnej nakłada na Bibliotekę obowiązek szczególnej dbałości i troski o posiadany zbiór. Jest on popularyzowany i pokazywany na wystawach w Polsce i za granicą, utrwalany w towarzyszących ekspozycjom katalogach, a także udostępniany w Opolskiej Bibliotece Cyfrowej.

Zbiory zabytkowe, będące prawdziwą ozdobą zasobów bibliotecznych, trafiają do WBP w różnym stanie zachowania. Wiele z nich posiada uszkodzenia spowodowane nie tylko upływem czasu i "aktywnością" dawnych czytelników, również wilgoć, grzyby oraz owady pozostawiły ślady swojej niszczącej działalności. Uszkodzenia te w przyszłości mogą doprowadzić do nieodwracalnych straty w strukturze papieru. Aby im zapobiec, w Bibliotece dokonuje się cyklicznych przeglądów zbiorów, a te najbardziej zagrożone selekcjonuje. Za pozyskane środki najcenniejsze i najbardziej zniszczone zbiory poddawane są konserwacji.

W ramach projektu, w latach 2017-2019 realizowane jest zadanie "Konserwacja z digitalizacją starodruków, rękopisów, grafik i kartografii Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu". Przedmiotem przedsięwzięcia są prace konserwatorskie na 154 zabytkowych bibliotecznych obiektach, wykonanych na podłożu papierowym oraz pergaminowym w tym na grafikach. Do końca listopada zakonserwowano już 41 starodruków, a także 50 grafik. To właśnie oryginalne zabytkowe grafiki po konserwacji, jak również plansze obrazujące proces przywracania im walorów użytkowych i estetycznych, pokazywane są w Galerii WuBePe.

Zakres prac konserwatorskich

Wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu obiektu przed konserwacją, w trakcie i po konserwacji oraz: pobranie próbek do badań mikrobiologicznych, dezynfekcja grafik, wykonanie pomiarów pH, oczyszczenie mechaniczne lica i odwrocia grafik przy użyciu gumek, gąbek Wallmaster i skalpela, kąpiele oczyszczające w zimnej i ciepłej wodzie, miejscowe usunięcie plam, neutralizacja odczynu papieru, planaż metylocelulozą, sklejenie przedarć i uzupełnienie ubytków, retusz scalający grafik przy użyciu akwareli, wykonanie nowego passe-partout i montaż grafik to czynności,

które wykonywali konserwatorzy po to, aby zabytkowym grafikom przywrócić ich urok.

Der an feiner Mutter ligende Löw, 264R, w trakcie prac konserwatorskich. Oczyszczanie mechaniczne zabrudzeń znajdujących się na odwrocie grafiki.

Der an feiner Mutter ligende Löw, 264R, w trakcie prac konserwatorskich. Zabrudzenia na powierzchni odwrocia obiektu i uzupełnienia ubytków grafiki.

Spuhr oder Foerte des Luchsen, 1027 R, w trakcie prac konserwatorskich. Demontaż taśm z odwrocia obiektu w trakcie kąpiele w gorącej wodzie.

Spuhr oder Foerte des Luchsen, 1027 R, w trakcie prac konserwatorskich. Taśmy z odwrocia grafiki, po ich demontażu.

Spuhr oder Foerte des Luchsen, 1027 R, w trakcie prac konserwatorskich. Przeklejanie grafiki z użyciem metylocelulozy.

Spuhr oder Foerte des Luchsen, 1027 R, w trakcie prac konserwatorskich. Dopasowanie uzupełnień ubytków do krawędzi obiektu.

Wśród prezentowanych grafik - wykonanych w technice: miedziorytu, akwaforty, stalorytu, litografii oraz heliograviury - znajdują się urokliwe zabytki ikonografii europejskiej o różnorodnej tematyce. Są przedstawienia o treści biblijnej, religijnej oraz historycznej, pejzaże i budowle, sceny myśliwskie, a także wizerunki rzeźb antycznych.

Biblijny cykl, według wzorów Jana Luykena (1649-1712) i Caspara Luykena (1672-1708), a także Francesco Antonio Meloniego (1676-1713), utrwalony został na płytach miedzianych przez Christopha Weigla (1654-1725) i wydany przez niego w Norymberdze w latach 1708 (I wyd.) i 1712 (II wyd.) jako *Historiae celebriores Veteris Testamenti iconibus representatae : et ad excitandas bonas meditationes selectis epigrammatibus in lucem*. Pod każdą z 9. grafik znajduje się tekst w języku łacińskim i niemieckim (przypisywany Samuelowi Faberowi), opisujący przedstawienie wraz z podaniem wersetów w Biblijnej Księdze. Podziwiać można następujące sceny: "Przypowieść o robotnikach w winnicy", "Pan karze proroka za nieposłuszeństwo", "Józef tłumaczy w więzieniu sny podczaszego i nadwornego piekarza", "Pan rzuca kłutwę na ołtarz w Betel", "Spalenie zwoju Jeremiasza", "Porażenie ciała Antiocha IV Epifanesa", "Powołanie setnika

Korneliusza", "Męczeństwo św. Szczepana" oraz "Zagłada wojska Sennacheryba".

sygn. 268 R

sygn. 269 R

sygn. 370 R,

sygn. 372 R

sygn. 373 R

sygn. 378 R

sygn. 467 R

sygn. 468 R

sygn. 1301 R

Na grafikach zachowały się ślady dawnej "konserwacji".

Ryciny w miejscu ubytków i przedarć oraz na odwrociach zaklejone były szerokimi paskami brązowej taśmy papierowej, nasączonej klejem glutynowym oraz wąskimi paseczkami przezroczystej taśmy z klejem syntetycznym. Na każdej grafice występowały plamy grzybowe, które powstały w wyniku kondensacji pary wodnej w dolnej części ryciny, a także ze względu na małą izolację od szyby.

Wśród grafik o tematyce biblijnej wyróżnia się *Triumf Dawida*, efektowny miedzioryt ukazujący Dawida kroczącego po Jerozolimie z głową pokonanego Goliata, filistyńskiego olbrzyma.

Twórcy tego graficznego dzieła należeli do najwybitniejszych artystów swoich czasów. Simon Jean Francois Ravenet (1706-1774), urodzony w Paryżu francuski rytownik, uczył się miedziorytu i akwaforty w szkole, którą prowadził Jacques Philippe Le Bas. Pod okiem nauczyciela kopiował prace sławnych mistrzów. W 1743 r. przybył do Londynu, gdzie asystował samemu Williamowi Hogarthowi, a w już w 1750 r. założył tu szkołę rytowniczą. W 1770 roku, jako jeden z sześciu rytowników, został członkiem Królewskiej Akademii Sztuki.

Triumf Dawida wykonał Ravenet według obrazu Nicolasa Poussina (1594-1665), francuskiego mistrza, zaliczanego do najwybitniejszych malarzy barokowych. W 1623 r. Poussin wyjechał do Włoch, gdzie przebywał w kręgu artystów i kolekcjonerów zainteresowanych antykiem.

Malował wówczas obrazy o tematyce mitologicznej, historycznej i biblijnej, w tym *Triumf Dawida* w latach 1628-1631. Nicolas Poussin cieszył się wielką sławą, obrazy zamawiał u niego m.in. kardynał Richelieu. W 1640 roku wezwany został do Paryża przez Ludwika XIII, otrzymał tytuł pierwszego malarza królewskiego i zlecenie na kierowanie pracami dekoracyjnymi w Wielkiej Galerii w Luwrze. W 1642 roku na stałe powrócił do Włoch.

Rycina *Triumf Dawida* wydana została w Londynie w 1776 r. przez Johna Boydlla (1719-1804), jednego z największych angielskich wydawców, kolekcjonerów i marszandów, który importował dzieła francuskie, sam też znany był jako miedziorytnik reprodukujący obrazy sławnych mistrzów.

Do tematów biblijnych nawiązuje też staloryt, wykonany w 1835 r. przez nieznanego grafika, ukazujący przy studni Mojżesza i siedem córek madianickiego kapłana Reuela. Mojżesz przegonił pasterzy i pomógł dziewczętom napoić owce.

Grafiki o tematyce religijnej reprezentują *Zakonnice*. Rycinę w 1805 roku wykonał Gérard René Le Villaine (1740-1836), paryski artysta, który wyrył wiele prac dla Galerii Florenckiej i Muzeum Francuskiego. Wzorem dla tej szczególnie uduchowionej sceny był, uważany za arcydzieło, namalowany w 1662 r. przez Philippe'a de Champaigne (1602-1674) obraz *Ex Voto*. Ukazuje siostrę Katarzynę, sparaliżowaną córkę malarza, która wraz z przełożoną klasztoru Port Royal, matką Agnes Arnauld, modli się o odzyskanie władzy w nogach. W podzięce za cud uzdrowienia córki, Champaigne namalował i podarował klasztorowi dzieło malarskie łączące dwa gatunki: portret i obraz religijny.

sygn. 203 R

13 litografii - z cykli wydanych w Warszawie: "Królowie polscy - wizerunki" (w 1860 r. nakładem Adolfa Pecq'a & Comp.) i "Wizerunki królów polskich" (w 1861 r. nakładem Zakładu Artystyczno-Litograficznego A. Dzwonkowskiego i Spółki), wykonanych według rysunków Aleksandra Lessera - przypomni postacie polskich władców. Grafiki przygotowali litografowie Władysław Walkiewicz i Henryk Aschenbrenner. Cykle Lessera (1814-1884) - malarza, rysownika, ilustratora, krytyka i znawcy sztuki głęboko zainteresowanego przeszłością Polski - powstały przed bardzo znanym pocztom

królów i książąt polskich Jana Matejki. Wydawane pod zaborem rosyjskim, z tekstem objaśniającym Juliana Bartoszewicza, miały na celu przypomnienie dziejów ojczystych z czasów przedrozbiorowych. Służąc gloryfikacji przeszłości, były rodzajem mitologii narodowej.

Sygn. 743 R, grafika podczas łączenia fragmentów na stole podświetlanym

Sygn. 743 R, grafika podczas łączenia fragmentów na stole podświetlanym, zbliżenie

Sygn. 745 R, grafika w trakcie oczyszczania planki i gumkami

Usuwanie pozostałości klejów po taśmach klejących z odwrócić grafik

Zdejmowanie taśm typu gesso skórka montujących grafiki w passe-partout

Litografie według rysunków Lessera, na papierze: zakwaszonym, kruchym, pożółkłym, z licznymi uszkodzeniami mechanicznymi, rozdarciami, ubytkami oraz zaciekami, dzięki żmudnej konserwacji odzyskały swój pierwotny wygląd.

sygn. 743 R, grafika – stan przed konserwacją.

sygn. 749 R, grafika – stan przed konserwacją.

sygn. 743 R, grafika – stan po konserwacji.

sygn. 749 R, grafika – stan po konserwacji.

Po zabiegach konserwatorskich są też trzy ryciny ukazujące lwy, bobra, rysia. Wykonane zostały w Augsburgu, w połowie XVIII stulecia, przez Johanna Eliasa Ridingera (1698 - 1767), niemieckiego malarza, rysownika i rytownika, specjalizującego się w scenach rodzajowych, religijnych, najczęściej jednak przedstawiającego zwierzęta.

Około 1600 arkuszy wygrawerowanych przez Ridingera ukazuje zwierzęta w ruchu i charakterystycznych pozach na tle krajobrazu. Prezentowane grafiki po konserwacji pozbawione zostały intensywnych plam i zacieków, zwiększył się też kontrast między podłożem a warstwą graficzną przedstawienia.

sygn. 1027 R, grafika – stan przed konserwacją.

sygn. 1027 R, grafika – stan po konserwacji.

Osobną grupę tematyczną tworzy 8 litografii angielskich, przedstawiających zamki, kościoły oraz inne budowle na tle pejzażu.

sygn. 1687 R, grafika – stan przed konserwacją.

Pochodzą z cyklu "Scotland Delineated", wydawanego w Londynie w latach 1847-1854. Publikacja ta zaliczana jest do największych XIX-wiecznych osiągnięć litografii topograficznej w Wielkiej Brytanii. Jej wydawca, Joseph

Hogarth, zamawiał dużą ilość rysunków szkockiej scenerii u artystów krajobrazu, wśród nich byli, m.in.: J.M.W. Turner, David Roberts, Thomas Creswick, William Leitch. Seria widoków szkockich ukazywała się z komentarzami historycznymi i opisowymi.

Ze względu na stan zachowania grafik: uszkodzenia, foksingi, zacieki i plamy oraz przetarcia papieru, celem konserwacji było powstrzymanie destrukcji papieru i przywrócenie cyklowi funkcji estetycznej.

sygn. 1687 R, grafika – stan po konserwacji.

Oprócz litografii angielskich eksponujemy też pejzaże, wykonane w technice akwaforty przez francuskich rytowników. Tu warto zwrócić uwagę na graficzną formę *W świetle księżyca*, której autor Robert Daudet (1737-1824), francuski rytownik, wyspecjalizował się w przedstawianiu krajobrazów, często z ruinami w tle. Wzorem dla pejzażu *W świetle księżyca* był obraz Josepha Vernetta (1714-1789), przechowywany w Luwrze.

CLAIR DE LUNE

Wśród grafik prezentowanych po konserwacji uwagę przyciąga portret. *Portret starca* na płytę miedzianą przeniósł i w technice akwaforty utrwalił francuski rytownik Mauro Gandolfi (1764-1834). Wzorem dla grafika był obraz namalowany przez Davida Teniersa (1610-1690), zainspirowanego z kolei portretem autorstwa Rembrandta (1606-1669). *Stary mężczyzna w rozdzielonej futrzanej czapce* to akwaforta, którą Rembrandt wykonał w 1640 r. Widzimy na niej - odzianego w bogaty strój z wyszukany nakryciem głowy - dostojnego starego mężczyznę, którego twarz charakteryzują głębokie zmarszczki i wnikliwe spojrzenie.

Miłośnikom starożytności dedykujemy antyczne rzeźby utrwalone techniką miedziorytu: *Jupiter z boginiami* według greckiego fryzu ukazującego Zeusa z Herą i Afrodytą, *Venus z Arles*, *Apollo Kitarodos*, *Atena z Velletri*, *Ceres*, *Leukotea*, *Germanik* oraz *Umierający Gal*.

Umierający Gal to jedna z najbardziej znanych rzeźb okresu hellenistycznego. Była częścią monumentalnej grupy figur, która zdobiła pomnik zwycięstwa ustawiony w Pergamonie, upamiętniający triumf króla Attalosa I nad celtyckimi Galatami.

W większości oryginały greckich i hellenistycznych rzeźb nie dotrwały do naszych czasów; znamy tylko ich rzymskie kopie z marmuru.

Owe kopie często służyły jako wzór dla rytowników. Prezentowane po konserwacji miedzioryty, przypominające dzieła antycznych rzeźbiarzy, pochodzą z IV tomu francuskiej publikacji *Le Musée français, recueil complet des tableaux, statues et bas-reliefs, qui composent la Collection nationale; avec l'explication des sujets, et des discours historiques sur la peinture, la sculpture et la gravure* (Muzeum Francuskie, kompletna kolekcja obrazów, rzeźb, płaskorzeźb, które tworzą kolekcję narodową; wraz z wyjaśnieniem tematów i historycznych dyskursów na temat malarstwa, rzeźby i rytownictwa) wydanej w Paryżu w 1809 roku.

Prezentowane grafiki, poddane konserwacji, nadal zachwycają swoim nieprzemijającym pięknem. Przywołują minione epoki i twórców, którzy na matrycach miedzianych, stalowych i kamiennych utrwalali obrazy znanych malarzy i rzeźbiarzy. Dzięki żmudnej pracy rytowników powstawały dzieła graficzne, docierające do kolekcjonerów w całej Europie. Obecnie przechowywane są w prywatnych kolekcjach, muzeach i bibliotekach.

Opracowała: Mirosława Koćwin

Konserwacja zabytkowego zbioru
 Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej
 w Opolu w latach 2017-2019

Fundusze
Europejskie
Program Regionalny

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Konserwacja zabytkowego zbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu w latach 2017-2019

Wernisaż
2 października 2019 r.
godz. 18.00
Galeria WuBePe w Opolu
ul. Piastowska 20

Ekspozycja prezentowana
będzie w dniach
2-22 października 2019 r.

W ramach projektu: "Konserwacja zabytkowego zbioru
Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu
oraz renowacja murów zewnętrznych
Zamku w Zespole Zamkowo-Parkowym w Rogowie Opolskim
wraz z odprowadzeniem wód deszczowych"

شكل بوسله

جہات اربعہ و روز کار بوسله آیلہ معلوم اولوب دیدارہ
کشت و کنار ایدن علم و معرفتی لازم اولغله بوجملہ صورت
تصویر اولمشدر

محیط شرقی سیر و سفر ایدن اهل هند و سند و فارس و ایشان لرستان
که خارج دایره دوق دکر و دکرده سفر ایدن لرستان لغته کوره داخل
دایره دوق و تونای روز کار ایدن و جهات و خبر و اشارت اولمشدر

افق دکرده و دکرده سیر و سفر ایدن اهل اسلام لغتی اوزن
اشب و دایره دوق و تونای روز کار ایدن و جهات و خبر و اشارت اولمشدر

Kâtip Çelebi - Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr (tur.: Deniz savaşları hakkında büyüklere armağan) czyli "Historia osmańskiej marynarki wojennej", Konstantynopol: drukarnia al-Ma'mun, 1728/9

Autor książki - Kâtip Çelebi, pseudonim Mustafy bin Abdullaha (1609–1657) był tureckim uczonym, historykiem i geografem, bibliografem i filozofem, uważanym za jednego z najbardziej twórczych autorów niereligijnej literatury naukowej w XVII-wiecznym Imperium Osmańskim. Interesował się kartografią i marynistyką, czego efektem była książka "Historia osmańskiej marynarki wojennej", w której przypomniat zwycięskie kampanie floty tureckiej. Ozdobą dzieła jest pięć dwustronicowych, ręcznie kolorowanych map, wykonanych techniką miedziorytu.

THE TRIUMPH OF DAVID.
The Original Picture in the Collection of Lord Campbell.
— Engraved by T. Agnew & Sons, London. —

„Konserwacja zabytkowego zbioru Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Opolu oraz renowacja murów zewnętrznych Zamku w Zespole Zamkowo-Parkowym w Rogowie Opolskim wraz z odprowadzeniem wód deszczowych”

W ramach realizowanego programu zakonserwowano 50 grafik.

Zbiory te przechowywane są w Zamku w Rogowie Opolskim.

Projekt realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Dofinansowano ze środków budżetu Województwa Opolskiego.

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

Dokument # 15, składający się z pergaminu po wydrzeć na przedziałach

Dokument # 16, otwarty dokument z metalowymi fibulami

25.10.1625 r.: dokument spisany po niemiecku.
Wechselbrief Hans Reischl zu Gallinghofen Herrschaff Solven (lit. zastępcy).

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

Dokument na pergaminie, składający się z 6 części. Pergamin skręcony, zniszczony, zgnieciony, ubity, na prawym planowym zgięciu. Odwrocie dokumentu silnie zabrudzony, zwłaszcza kwatery zewnętrzne. Do dokumentu, na pergaminowych poskach naklejono pasy z czerwonego wosku, umieszczone w drewnianej puszcze. Pozi pergaminowa silnie zabrudzona, poskrecane. Pieczęć zabrudzona.

Cel oraz główne założenia konserwacji

Konserwacja dokumentu zostanie przeprowadzona z zachowaniem wszystkich oryginalnych elementów obiektu. Główny nacisk zostanie położony na odizolowanie pergaminu od pieczęci i drewnianej puszki. Pergamin po uzupełnieniu ubytków będzie naprawiany wosk pieczęci i drewnianej puszki. Pergamin zostanie wstawić i wykonać dokument z poskami pieczętnymi. Przywrócić kształt wstawić i wykonać dokument z poskami pieczętnymi.

Dokument # 15, otwarty dokument z metalowymi fibulami

Dokument # 16, otwarty dokument z metalowymi fibulami

Dokument # 16, otwarty dokument z metalowymi fibulami

25.10.1625 r.: dokument spisany po niemiecku.
Wechselbrief Hans Reischl zu Gallinghofen Herrschaff Solven (lit. zastępcy).

Stan zachowania rękopisu przed konserwacją:

Dokument na pergaminie, składający się z 6 części. Pergamin skręcony, zniszczony, zgnieciony, ubity, na prawym planowym zgięciu. Odwrocie dokumentu silnie zabrudzony, zwłaszcza kwatery zewnętrzne. Do dokumentu, na pergaminowych poskach naklejono pasy z czerwonego wosku, umieszczone w drewnianej puszcze. Pozi pergaminowa silnie zabrudzona, poskrecane. Pieczęć zabrudzona.

Cel oraz główne założenia konserwacji

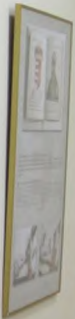
Konserwacja dokumentu zostanie przeprowadzona z zachowaniem wszystkich oryginalnych elementów obiektu. Główny nacisk zostanie położony na odizolowanie pergaminu od pieczęci i drewnianej puszki. Pergamin po uzupełnieniu ubytków będzie naprawiany wosk pieczęci i drewnianej puszki. Pergamin zostanie wstawić i wykonać dokument z poskami pieczętnymi. Przywrócić kształt wstawić i wykonać dokument z poskami pieczętnymi.

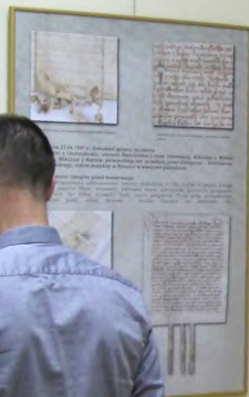

Dokument # 15, otwarty dokument z metalowymi fibulami

Dokument # 16, otwarty dokument z metalowymi fibulami

199n. 268 R

199n. 269 R

199n. 370 R

199n. 372 R

199n. 373 R

199n. 378 R

199n. 467 R

199n. 468 R

199n. 1361 R

Grafiki pochodzą z: *Historiae celeberrimae veteris Testamenti iconibus representatae: et ad evocandas huius aedificationis salutis epigrammatibus in laudem datae a Christophoro Wapole.*
Norimbergae. 1700 [1. wyd. oraz 1712 [2. wyd.]

Pod przedstawieniem tekst w języku łacińskim i niemieckim
(przeprisywany Szmielew i Faberowski).

268 R-Matth. XX

Evangelia według św. Mateusza 26.
Przeypowie o rabinach w świątyni.

269 R-I. Regum. XIII
Pierwsza Księga Królewska 13. Pan królestwa
prosi o nieposposobstwo.

372 R-Genesis XI

Księga Rodzaju 11. Jacek tłumaczy
w wierszu oty podcażonego i niedzielnego płaczące króla.

372 R-I. Regum. XIII

Pierwsza Księga Królewska 13. Pan królestwa
prosi o nieposposobstwo.

1361 R-II. Regum. XIX

Druga Księga Królewska 19. Złoty wojak Szmielew.

373 R-Ierem. XXXVI

Księga Jeremia 36. Spisane zwój
Jeremia.

378 R-II. Machab. IX

Druga Księga Machabejska 9. Porzucenie ciała Antiocha IV
Epifanesa i opadek z wody.

467 R-Acht. X

Druga Apokalipsa 10. Fundator świątyni Karmeluzia.

468 R-Acht. VII

Druga Apokalipsa 7. Mccerimus
sw. Szczerpan.

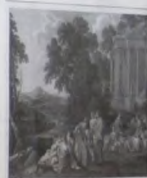

Engraving of a standing female figure, possibly a statue or allegory, framed by a white mat and a black frame.

Engraving of a standing female figure, possibly a statue or allegory, framed by a white mat and a black frame.

Engraving of a landscape scene with a classical building and figures, framed by a white mat and a black frame.

